

ЗАЦВЯРДЖАЮ
Намеснік Міністра адукацыі
Рэспублікі Беларусь
А.У. Кадлубай
12 ліпеня 2021 г.

**ІНСТРУКТЫЎНА-МЕТАДЫЧНАЕ ПІСЬМО
МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ**

**«АБ АРГАНІЗАЦЫІ Ё 2021/2022 НАВУЧАЛЬНЫМ ГОДЗЕ
АДУКАЦЫЙНАГА ПРАЦЭСУ ВА ЁСТАНОВАХ
АДУКАЦЫІ, ЯКІЯ РЭАЛІЗУЮЦЬ АДУКАЦЫЙНУЮ
ПРАГРАМУ ДАШКОЛЬнай АДУКАЦЫІ,
АДУКАЦЫЙНУЮ ПРАГРАМУ СПЕЦЫЯЛЬнай
АДУКАЦЫІ НА ЁЗРОЎНІ ДАШКОЛЬнай АДУКАЦЫІ,
АДУКАЦЫЙНУЮ ПРАГРАМУ СПЕЦЫЯЛЬнай
АДУКАЦЫІ НА ЁЗРОЎНІ ДАШКОЛЬнай АДУКАЦЫІ
ДЛЯ АСОБ З ІНТЭЛЕКТУАЛЬнай НЕДАСТАТКОВАСЦЮ»**

АСНОЎНЫЯ НАПРАМКІ ДЗЕЙНАСЦІ

Асноўнымі напрамкамі дзейнасці ўстаноў адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйную праграму дашкольнай адукацыі, адукацыйную праграму спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі, адукацыйную праграму спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі для асоб з інтэлектуальнай недастатковасцю (далей – установы адукацыі), у 2021/2022 навучальным годзе з'яўляюцца:

павышэнне даступнасці і варыятыўнасці адукацыі з улікам адукацыйных патрэб выхаванцаў;

забеспячэнне здароўезберагальнага працэсу ва ўстановах адукацыі на аснове міжведамаснага ўзаемадзеяння;

удасканаленне якасці адукацыйнага працэсу, забеспячэнне яго карэкцыйнай накіраванасці пры працы з дзецьмі з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця (далей – АПФР);

набыццё і абнаўленне абсталявання, сродкаў навучання, спартыўнага інвентару і абсталявання, у тым ліку для выхаванцаў з АПФР;

павышэнне якасці інфармацыйнай і растлумачальнай работы з бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) выхаванцаў;

сістэмная і паслядоўная работа па фарміраванні інклюзіўнай культуры ўсіх удзельнікаў адукацыйнага працэсу.

ПАВЫШЭННЕ ДАСТУПНАСЦІ І ВАРЫЯТЫЎНАСЦІ АДУКАЦЫІ З УЛІКАМ АДУКАЦЫЙНЫХ ПАТРЭБ ВЫХАВАНЦАЎ

Прыём, перавод і адлічэнне выхаванцаў ажыццяўляюцца ў адпаведнасці з патрабаваннямі наступных нарматыўных прававых актаў:

Кодэкса Рэспублікі Беларусь аб адукацыі (далей – Кодэкс);

Палажэння аб заснаванні дашкольнай адукацыі, зацверджанага пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 25 ліпеня 2011 г. № 150 (далей – Палажэнне аб установе дашкольнай адукацыі);

Інструкцыі аб парадку пераводу, аднаўлення і адлічэння навучэнцаў, якія атрымліваюць спецыяльную адукацыю, зацверджанай пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 20 снежня 2013 г. № 130 (далей – Інструкцыя);

Палажэння аб спецыяльнай дашкольнай установе, зацверджанага пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 19 ліпеня 2011 г. № 90 (далей – Палажэнне аб спецыяльнай дашкольнай установе);

Правіл знаходжання замежных грамадзян і асоб без грамадзянства ў Рэспубліцы Беларусь, зацверджаных пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 20 студзеня 2006 г. № 73.

Звяртаем увагу на тое, што работа з грамадзянамі ажыццяўляецца на падставе заяўнага прынцыпу. У выпадку пажадання аднаго з бацькоў (законнага прадстаўніка) непаўналетняга перавесці яго ў іншую ўстанову адукацыі накіраванне ва ўстанову адукацыі павінна быць выдадзена ў дзень звароту. У адпаведнасці з пунктам 45 Палажэння аб заснаванні дашкольнай адукацыі прыём асобы ва ўстанову дашкольнай адукацыі ажыццяўляецца на працягу календарнага года пры наяўнасці ў ёй вольных месцаў. Згодна з артыкулам 270 Кодэкса гэтае патрабаванне распаўсюджваецца і на спецыяльныя дашкольныя ўстановы.

Міністэрства адукацыі звяртае ўвагу, што пры ажыццяўленні адміністрацыйных працэдур варта ўключаць у рэгістрацыйныя і кантрольныя формы рэквізіты, неабходныя для ўліку заяў бацькоў (законных прадстаўнікоў) непаўналетніх на выбар навучання і выхавання на адной з дзяржаўных моў Рэспублікі Беларусь (руская, беларуская), а таксама тлумачыць ім магчымасці атрымання адукацыі на адной з дзяржаўных моў Рэспублікі Беларусь.

Падпунктам 5.6 пункта 5 артыкула 79 Кодэкса вызначана, што **датэрміновае спыненне адукацыйных адносін** па ініцыятыве ўстановы адукацыі ажыццяўляецца ў выпадку працяглай адсутнасці выхаванца

(больш за трыццаць дзён) без уважлівых прычын на занятках на працягу года.

Уважлівымі прычынамі адсутнасці могуць прызнавацца такія абставіны, якія аб'ектыўна перашкаджаюць бацькам (законным прадстаўнікам) выхаванца прывесці сваё дзіця ва ўстанову адукацыі, а менавіта:

хвароба дзіцяці;

санаторна-курортнае лячэнне або аздараўленне;

знаходжанне дзіцяці на хатнім рэжыме (па рэкамендацыі ўстановы аховы здароўя);

неспрыяльная эпідэміялагічная сітуацыя, у тым ліку распаўсюджанне інфекцыі, выкліканай каранавірусам COVID-19;

наяўнасць лістка часовай непрацаздольнасці ў бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванца;

адпачынак бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванца;

службовая камандзіроўка бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванца;

выхадныя дні бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванца, у тым ліку, якія працуюць па рэжыме гнуткага працоўнага часу, па графіку зменнасці, пры прадстаўленні дадатковага свабоднага ад работы дня на тыдзень маці ў адпаведнасці з артыкулам 265 Працоўнага кодэкса Рэспублікі Беларусь (далей – ПК);

дыстанцыйная праца бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванца (артыкул 307-1 ПК) у перыяд эпідэмічнага ўздыму захворвання;

часовая страта працы бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) выхаванца або прастой арганізацыі, у якой яны працуюць;

канікулы (летнія – 90 каляндарных дзён, зімовыя – 10 каляндарных дзён, вясновыя – 10 каляндарных дзён, ва ўстановах спецыяльнай адукацыі ў залежнасці ад цяжкасці фізічных і (або) псіхічных парушэнняў – дадатковыя (восеньскія) канікулы працягласцю не больш за 10 дзён);

прадпісанне санітарна-эпідэміялагічнай службы аб закрыцці ўстановы адукацыі;

наступленне надзвычайных абставін, у тым ліку часовае прыпыненне работы транспарту;

непрадбачаныя сямейныя абставіны (пераезд, смерць ці хвароба блізкіх сваякоў) і інш.

Паколькі дзяржавай гарантавана права на атрыманне адукацыі дзецьмі дашкольнага ўзросту, а дашкольная адукацыя не з'яўляецца абавязковай, указаную меру (датэрміновае спыненне адукацыйных адносін) у дачыненні да дзяцей дашкольнага ўзросту (асабліва якія

наведваюць установу адукацыі ў сельскай мясцовасці) неабходна разглядаць з пункту гледжання яе выключнасці, а не эфектыўнасці.

Звяртаем увагу, што на падставе артыкулаў 144 і 259 Кодэкса тэрмін засваення зместу адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі можа быць павялічаны **на адзін год** па медыцынскіх паказаннях або па меркаванні бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў, а тэрмін атрымання спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі – на тэрмін **ад аднаго года да двух гадоў** на падставе заключэння дзяржаўнага цэнтра карэкцыйна-развівальнага навучання і рэабілітацыі (далей – ЦКРНiР).

Да моманту прыёму ў першы клас установы агульнай сярэдняй або спецыяльнай адукацыі і выдання кіраўніком установы дашкольнай адукацыі (далей – УДА) спецыяльнай дашкольнай установы загаду аб спыненні адукацыйных адносін з указаннем падставы адлічэння дзіця з'яўляецца выхаванцам установы адукацыі і можа наведваць яго на агульных падставах.

ЗАБЕСПЯЧЭННЕ ЗДAROЎЕЗБЕРАГАЛЬНАГА ПРАЦЭСУ ВА ЎСТАНОВАХ АДУКАЦЫІ НА АСНОВЕ МІЖВЕДАМАСНАГА ЎЗАЕМАДЗЕЙНЯ

Арганізацыя бяспечных і здароўезберагальных умоў ва ўстановах адукацыі, прафілактыка дзіцячага траўматызму

Пунктам 4 артыкула 20 Кодэкса вызначана, што стварэнне бяспечных умоў пры арганізацыі адукацыйнага працэсу з'яўляецца абавязкам установы адукацыі.

У адпаведнасці з пунктам 1 артыкула 31 Кодэкса навучэнцы маюць права на ахову жыцця і здароўя падчас адукацыйнага працэсу.

Педагагічнымі работнікамі ўстаноў адукацыі павінен праводзіцца ранішні прыём выхаванцаў, які прадугледжвае апытанне бацькоў (законных прадстаўнікоў) пра адчуванне дзіцяці і візуальную ацэнку стану яго здароўя. Пры падозрэнні на захворванне выхаванец накіроўваецца на агляд да медыцынскага работніка для прыняцця рашэння аб магчымасці допуску ва ўстанову адукацыі.

Бацькі (законныя прадстаўнікі) выхаванца або іншыя асобы, якія па іх даручэнні прыводзяць яго ва ўстанову адукацыі, павінны перадаць дзіця выхавальніку дашкольнай адукацыі, а ў выпадку яго адсутнасці – іншаму педагагічнаму работніку, які ажыццяўляе прыём выхаванцаў групы.

У выпадку, калі існуе аб'ектыўная прычына, па якой бацькі (законныя прадстаўнікі) выхаванца не могуць забіраць яго з установы адукацыі (хвароба, службовая камандзіроўка, графік працы і інш.), гэта могуць

ажыццяўляць іншыя асобы (найбліжэйшыя сваякі). Пра гэта бацькі (законныя прадстаўнікі) выхаванца павінны праінфармаваць кіраўніка ўстановы адукацыі.

Звяртаем увагу, што грамадзянская дзеяздольнасць згодна з артыкулам 20 Грамадзянскага кодэкса Рэспублікі Беларусь узнікае ў поўным аб'ёме з надыходам паўналецця, гэта значыць па дасягненні 18-гадовага ўзросту або ў 16 гадоў у выпадку эмансіпацыі (пункт 1 артыкула 26 Грамадзянскага кодэкса Рэспублікі Беларусь). Такім чынам, забараняецца аддаваць непаўналетніх асобам, якім не споўнілася 16 гадоў. Таксама забараняецца аддаваць непаўналетніх асобам, якія знаходзяцца ў стане алкагольнага або наркатычнага ап'янення.

Ва ўстановах адукацыі павінен быць забяспечаны неабходны санітарна-тэхнічны стан будынка, памяшканняў, камунікацый і санітарна-тэхнічнага абсталявання.

Кругласутачны доступ у будынак установы адукацыі дазваляецца:

кіраўніку ўстановы адукацыі, яго намеснікам;

персаналу абслуговых арганізацый пры ўзнікненні аварыйных сітуацый, а таксама асобам, якія ажыццяўляюць дзяжурства (вартаўнікам).

Доступ у будынак установы адукацыі службовых асоб абслуговых арганізацый, іншых наведвальнікаў павінен ажыццяўляцца пры прад'яўленні дакумента, які сведчыць асобу, рэгістрацыі дадзеных наведвальніка вартаўніком у часопісе рэгістрацыі наведвальнікаў з указаннем мэты наведвання.

Транспартны і пешаходны транзіт праз тэрыторыю ўстановы адукацыі забараняецца.

Праезд службовага аўтатранспарту ажыццяўляецца ў адпаведнасці з графікам. Службовы аўтатранспарт па дастаўцы абсталявання, іншых матэрыялаў можа прапускацца на тэрыторыю ўстановы адукацыі пры прад'яўленні таварна-транспартнай накладной і (або) пуцявога ліста.

Пры стыхійных бедствах, іншых надзвычайных сітуацыях, а таксама пры раптоўным узнікненні станаў, якія патрабуюць экстраннага або неадкладнага медыцынскага ўмяшання, спецыяльны транспарт на тэрыторыю ўстановы адукацыі павінен прапускацца бесперашкодна.

У выпадку знікнення выхаванца неабходна неадкладна арганізаваць яго пошук, паведаміць у найбліжэйшае аддзяленне міліцыі і яго бацькам (законным прадстаўнікам).

Адрасы і нумары тэлефонаў кіраўніка ўстановы адукацыі, хуткай дапамогі, пажарнай службы, адзіны нумар экстраннай дапамогі «112», аварыйных служб павінны быць размешчаны ў кожнай установе адукацыі на інфармацыйных стэндах.

Пры ўзнікненні надзвычайных сітуацый прыроднага або тэхнагеннага характару, выяўленні падазронах рэчываў і прадметаў неабходна патэлефанаваць па адзіным нумары экстраннай дапамогі «112».

Да прыбыцця прадстаўнікоў адпаведных структур педагогічныя работнікі абавязаны неадкладна эвакуіраваць выхаванцаў, якія знаходзяцца ў небяспечнай зоне, і забяспечыць ахову дадзенай зоны ад пранікнення пабочных асоб.

Кіраўнік установы адукацыі павінен інфармаваць органы і ўстановы, якія ажыццяўляюць дзяржаўны санітарны нагляд, а таксама іншыя ўпаўнаважаныя органы і арганізацыі аб аварыйных сітуацыях у будынку і на тэрыторыі ўстановы адукацыі, якія ствараюць пагрозу санітарна-эпідэміялагічнаму дабрабыту.

Кіраўнік установы адукацыі абавязаны забяспечыць распрацоўку і выкананне комплексу мер па рэалізацыі забароны курэння (спажывання) тытунёвых вырабаў работнікамі на тэрыторыі і ў памяшканнях установы адукацыі.

Педагогічныя работнікі павінны:

сістэматычна на працягу дня візуальна правяраць памяшканні груп, гульнявыя пляцоўкі на прадмет іх бяспечнага стану і спраўнасці абсталявання, наяўнасці падазронах прадметаў і рэчываў, небяспечных для жыцця і здароўя;

неадкладна прыняць меры па ліквідацыі парушэнняў рэжыму бяспекі пры іх выяўленні і давесці да ведама кіраўніка ўстановы адукацыі.

Ажыццяўляць адукацыйны працэс да ліквідацыі выяўленых парушэнняў забараняецца.

Пры атрыманні выхаванцам траўмы педагогічныя работнікі абавязаны прыняць меры па аказанні першай даўрачэбнай дапамогі, выкліку на месца здарэння медыцынскіх работнікаў або дастаўцы пацярпелага ў арганізацыю аховы здароўя і неадкладна паведаміць яго бацькам (законным прадстаўнікам).

Расследаванне няшчасных выпадкаў ажыццяўляецца ў адпаведнасці з Інструкцыяй аб расследаванні і ўліку няшчасных выпадкаў з навучэнцамі і выхаванцамі, зацверджанай пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 7 жніўня 2003 г. № 58.

Адукацыйны працэс ва ўстановах адукацыі павінен быць арганізаваны з улікам неабходнасці:

захавання здароўя выхаванцаў, забеспячэння ім неабходнай рухальнай актыўнасці, гігіенічна абумоўленай працягласці сну, знаходжання на свежым паветры;

аптымальнага чаргавання відаў дзіцячай дзейнасці (спецыяльна арганізаванай і нерэгламентаванай), рацыянальнага спалучэння розных па характары разумовых і фізічных нагрузак;

ажыццяўлення аздараўленчых і прафілактычных мерапрыемстваў і інш.

Удасканаленне сістэмы работы па стварэнні здароўеэбэрагальнага і бяспечнага асяроддзя ва ўстановах адукацыі з'яўляецца актуальным напрамкам яго дзейнасці.

З мэтай упарадкавання работы па арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстановах адукацыі выдадзены загад Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 20 красавіка 2021 г. № 288 «Аб асобных пытаннях арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстановах дашкольнай адукацыі» (далей – загад). Загадам зацверджаны сертыфікат гатоўнасці УДА да арганізацыі адукацыйнага працэсу, акт аб стане спраў і неабходных мерапрыемствах па падрыхтоўцы УДА да арганізацыі адукацыйнага працэсу, парадак арганізацыі падрыхтоўкі УДА да арганізацыі адукацыйнага працэсу.

За стварэнне здравых і бяспечных умоў пры арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстанове адукацыі кіраўнік установы адукацыі, педагогічныя работнікі нясуць персанальную адказнасць у адпаведнасці з палажэннямі Адзінага кваліфікацыйнага даведніка пасадак служачых «Пасады служачых, занятых у адукацыі» (выпуск 28), зацверджанага пастановай Міністэрства працы і сацыяльнай абароны Рэспублікі Беларусь ад 29 ліпеня 2020 г. № 69 (далей – АКДПС). Дадзенае палажэнне павінна быць замацавана ў службовых абавязках названых педагогічных работнікаў.

Неабходна не толькі штогод разглядаць пытанні стану траўматызму выхаванцаў і арганізацыі бяспекі іх жыццядзейнасці ва ўстанове адукацыі на пасяджэннях саветаў структурных падраздзяленняў гарадскіх, раённых, абласных (Мінскага гарадскога) выканаўчых камітэтаў, мясцовых адміністрацый раёнаў у гарадах, якія ажыццяўляюць дзяржаўна-ўладныя паўнамоцтвы ў сферы адукацыі (далей – органаў кіравання адукацыяй), педагогічных саветаў устаноў адукацыі, але і аналізаваць прычыны атрымання траўмаў выхаванцамі ва ўстанове адукацыі, ліквідаваць умовы, што ім спрыяюць, планаваць і праводзіць мерапрыемствы з улікам распрацаваных рэгіянальных міжведамасных комплексаў першачарговых мер па прафілактыцы і папярэджанні траўматызму выхаванцаў ва ўстановах адукацыі.

Для арганізацыі бяспечных умоў знаходжання дзяцей ва ўстановах адукацыі, выключэння магчымасці стварэння перадумоў для ўзнікнення надзвычайных сітуацый неабходна:

забяспечваць сістэмны кантроль за выкананнем патрабаванняў нарматыўных прававых актаў, інструктыўна-метадычных пісьмаў, пастановаў, калегій Міністэрства адукацыі па пытаннях арганізацыі бяспечных умоў жыццядзейнасці выхаванцаў ва ўстановах адукацыі;

прымаць меры па выключэнні выпадкаў траўматызму ва ўстановах адукацыі і адпаведныя меры да педагогічных работнікаў, якія дапускаюць безадказнае стаўленне да сваіх службовых абавязкаў і не ствараюць бяспечныя ўмовы жыццядзейнасці выхаванцаў;

пастаянна праводзіць агляд і абследаванне будынкаў, збудаванняў, абсталявання (гульнявога, спартыўнага і надворнага) і інвентару на прадмет іх бяспечнай эксплуатацыі;

працягваць правядзенне работ па ўмацаванні матэрыяльна-тэхнічнай базы ўстаноў адукацыі: абсталяванне сістэмамі відэаназірання, ручнымі сістэмамі трывожнай сігналізацыі, сістэмамі аўтаматычнай пажарнай сігналізацыі і абвешчэння аб пажары, сістэмамі перадачы паведамленняў аб пажары «Маланка»; устаноўка кодавых замкоў (дамафонаў), званкоў; стварэнне на базе ўстаноў адукацыі аўтапляцовак з дарожнай разметкай, аўтагарадкоў і інш.;

уключаць пытанні прафілактыкі вулічнага і бытавога траўматызму, захавання правіл паводзін дзяцей на дарозе, вадзе і паблізу вадаёмаў, папярэджання пажараў, дарожна-транспартных здарэнняў з удзелам непаўналетніх у тэматычныя мерапрыемствы інфармацыйна-растлумачальнай і выхаваўча-прафілактычнай накіраванасці з выхаванцамі і іх бацькамі (законнымі прадстаўнікамі), педагогічнымі работнікамі (абласныя, раённыя, гарадскія акцыі і конкурсы, «бацькоўскія ўніверсітэты», анлайн-форумы, інтэрактыўныя пляцоўкі, заняткі з праглядам навучальных фільмаў, квэсты і інш.);

на афіцыйных сайтах устаноў адукацыі, інфармацыйных стэндах ва ўзроставых групах размяшчаць і пастаянна абнаўляць матэрыялы па прафілактыцы дзіцячага траўматызму, прапагандзе здаровага ладу жыцця і навучанні навыкам бяспечных паводзін, у тым ліку на дарозе, вадзе і паблізу вадаёмаў, забеспячэнні грамадскай бяспекі і парадку дзеянняў педагогічных работнікаў пры ўзнікненні сітуацый, якія ствараюць небяспеку прычынення шкоды жыццю і здароўю выхаванцаў і педагогічных работнікаў;

арганізоўваць дыстанцыйнае інфармаванне бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў, у тым ліку праз мабільную сувязь, бацькоўскія чаты ў месенджарах і сацыяльных сетках (*Telegram, Instagram, WhatsApp, «УКантакце», Viber і інш.*), аб тэматычных мерапрыемствах па пытаннях аховы жыцця і здароўя дзяцей, арганізацыі іх бяспечнай жыццядзейнасці,

прафілактыцы дзіцячага траўматызму, аб адказнасці бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў за пакіданне дзяцей у небяспецы;

ажыццяўляць выпуск тэматычных брашур, памятак, буклетаў для выхаванцаў і іх бацькоў (законных прадстаўнікоў) па названых напрамках у межах міжведамаснага ўзаемадзеяння;

аператыўна інфармаваць кіраўніцтва аб надзвычайных сітуацыях ва ўстанове адукацыі;

асвятляць эфектыўны вопыт педагагічных работнікаў, бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў па гэтым напрамку ў сродках масавай інфармацыі.

Стварэнне адаптыўнага адукацыйнага асяроддзя, якое забяспечвае задавальненне асаблівых адукацыйных патрэб выхаванцаў з АПФР

Развіццёвае прадметна-прастаравае асяроддзе ва ўстановах адукацыі павінна быць:

змястоўна насычаным у адпаведнасці з узроставымі і індывідуальнымі магчымасцямі выхаванцаў, праграмамі спецыяльнай адукацыі;

трансфармавальным пры змене адукацыйнай сітуацыі і з улікам інтарэсаў і пазнавальных магчымасцей выхаванцаў;

поліфункцыянальным з мэтай разнастайнага выкарыстання складнікаў прадметнага асяроддзя (прадметаў, якія не валодаюць жорстка замацаваным спосабам ужывання, прыдатных для выкарыстання ў розных відах дзіцячай актыўнасці, у тым ліку ў якасці прадметаў-замышчальнікаў у дзіцячай гульні);

варыятыўным – якое забяспечвае ў групавых памяшканнях прастору для гульнявой дзейнасці, канструявання, мадэлявання, адзіноты, іншых мэт, з наяўнасцю разнастайных матэрыялаў для самастойнай творчай дзейнасці выхаванцаў у адпаведнасці з іх выбарам;

даступным для дзяцей з АПФР (ва ўсіх памяшканнях, дзе ажыццяўляецца адукацыйны працэс, да ўсіх гульняў, цацак, вучэбных выданняў, неабходных для розных відаў дзіцячай актыўнасці);

якое забяспечвае надзейнасць і бяспеку выкарыстання выхаванцамі ўсіх яго элементаў.

У 2021/2022 навучальным годзе неабходна працягваць правядзенне мерапрыемстваў па стварэнні безбар'ернага асяроддзя жыццядзейнасці ва ўстановах адукацыі з улікам комплекснага падыходу.

Патрабаванні да арганізацыі і правядзення санітарна-супрацьэпідэмічных мерапрыемстваў у перыяд распаўсюджвання інфекцыі COVID-19

Згодна з пунктам 7 Спецыфічных санітарна-эпідэміялагічных патрабаванняў да ўтрымання і эксплуатацыі ўстаноў адукацыі (далей – ССЭП), зацверджаных пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 7 жніўня 2019 г. № 525, кіраўнік установы адукацыі павінен забяспечыць санітарна-эпідэміялагічны дабрабыт ва ўстанове.

Арганізацыя адукацыйнага працэсу ва ўстановах адукацыі і правядзенне адпаведных санітарна-супрацьэпідэмічных мерапрыемстваў у перыяд распаўсюджвання інфекцыі COVID-19 павінны ажыццяўляцца ў адпаведнасці з Санітарнымі нормамі і правіламі «Патрабаванні да арганізацыі і правядзення санітарна-супрацьэпідэмічных мерапрыемстваў, накіраваных на прадукіленне заражэння, узнікнення і распаўсюджвання грыпу і інфекцыі COVID-19» (пастанова Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь ад 29 снежня 2012 г. № 217 (у рэдакцыі пастановы Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь ад 30 кастрычніка 2020 г. № 92)), метадычнымі рэкамендацыямі па арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстановах адукацыі ва ўмовах распаўсюджвання інфекцыі COVID-19 (далей – метадычныя рэкамендацыі).

Ва ўстановах адукацыі неабходна:

выкарыстоўваць работнікамі сродкі абароны органаў дыхання;

забяспечыць арганізацыю і правядзенне адукацыйнага працэсу ў групавых памяшканнях, за выключэннем заняткаў, якія патрабуюць спецыяльнага абсталявання;

забараніць прыём дзяцей, у тым ліку якія толькі паступаюць, у групы, у якіх зарэгістравана захворванне на інфекцыю COVID-19, на працягу 10 дзён пасля рэгістрацыі апошняга выпадку, а таксама аб'яднанне некалькіх груп, за выключэннем аварыйных сітуацый;

забяспечыць інфармаванне мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў з мэтай прыняцця імі рашэння аб прыпыненні адукацыйнага працэсу пры адсутнасці па прычыне захворвання на ВРІ, у тым ліку на інфекцыю COVID-19, 30 % ад агульнай колькасці выхаванцаў установы адукацыі.

Звяртаем увагу на неабходнасць забеспячэння якаснай работы па ўзаемадзеянні педагагічных работнікаў з сем'ямі выхаванцаў пры растлумачэнні пытанняў па арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстановах адукацыі ва ўмовах распаўсюджвання інфекцыі COVID-19, тлумачэнні нарматыўных прававых актаў.

Арганізацыя бяспечных умоў ва ўстанове адукацыі пры рэалізацыі адукацыйнай галіны «Фізічная культура» («Адаптыўная фізічная культура»), правядзенні масавых мерапрыемстваў з удзелам бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў

З мэтай арганізацыі бяспекі выхаванцаў фізічнае выхаванне ва ўстанове адукацыі павінна быць арганізавана з улікам Санітарных норм і правіл «Патрабаванні для ўстаноў дашкольнай адукацыі» (пастанова Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь ад 25 студзеня 2013 г. № 8), метадычных рэкамендацый, Інструкцыі аб парадку арганізацыі і кадравым забеспячэнні фізічнага выхавання навучэнцаў (пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 14 чэрвеня 2018 г. № 55), Правіл бяспекі правядзення заняткаў фізічнай культурай і спортам (пастанова Міністэрства спорту і турызму Рэспублікі Беларусь ад 31 жніўня 2018 г. № 60), ССЭП.

Ва ўмовах распаўсюджвання інфекцыі COVID-19 пры арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстановах адукацыі, у тым ліку пры рэалізацыі адукацыйнай галіны «Фізічная культура» («Адаптыўная фізічная культура»), неабходна забяспечыць:

захаваўне прынцыпаў сацыяльнага дыстанцыявання;

абмежаванне правядзення спартыўных, культурна-масавых, іншых відовішчных мерапрыемстваў, іншых агульных мерапрыемстваў у памяшканнях устаноў адукацыі (музычная, спартыўная залы, плавальны басейн), мінімізацыю колькасці ўдзельнікаў і запрошаных з забеспячэннем сацыяльнай дыстанцыі;

забарону на правядзенне масавых мерапрыемстваў пры ўскладненні эпідэміялагічнай сітуацыі на адміністрацыйнай тэрыторыі па рашэнні мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў; пры рэгістрацыі ва ўстанове адукацыі аднаго і больш выпадкаў інфекцыі COVID-19;

правядзенне масавых мерапрыемстваў (культурных, спартыўных і фізкультурна-аздараўленчых), арганізацыю ранішняга прыёму дзяцей пры спрыяльных умовах надвор'я пераважна на адкрытым паветры;

максімальна магчымае абмежаванне наведвання выхаванцаў сваякамі ў памяшканнях установы адукацыі;

правядзенне розных форм арганізацыі музычнай і фізкультурна-аздараўленчай дзейнасці (святы, забавы) у групавых памяшканнях пры адсутнасці бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў.

Арганізацыя псіхалагічнай бяспекі выхаванцаў ва ўстанове адукацыі

Адной з найважнейшых задач установы адукацыі з'яўляецца стварэнне ўмоў, якія ствараюць псіхалагічную бяспеку, накіраваную на абарону выхаванцаў ад негатыўных уздзеянняў і прагназаванне магчымых пагроз з мэтай папярэджання парушэнняў у станаўленні іх асобы.

Выхавальнікі дашкольнай адукацыі павінны звяртаць увагу на наяўнасць псіхалагічных праблем у развіцці асобы выхаванца, актыўна выкарыстоўваць у адукацыйным працэсе псіхалагічныя веды, накіраваныя на вырашэнне канфліктных сітуацый, стварэнне спрыяльнага псіхалагічнага клімату ў дзіцячых калектывах.

Педагогам-псіхолагам устаноў адукацыі варта ажыццяўляць рэалізацыю комплексу мерапрыемстваў, накіраваных на псіхалагічнае вывучэнне выхаванцаў для забеспячэння індывідуальнага падыходу да іх на працягу ўсяго перыяду навучання, іх паўнаўдаснае развіццё, садзейнічанне ў папярэджанні, вырашэнні псіхалагічных праблем у выхаванцаў, павышэнне псіхалагічнай культуры ўдзельнікаў адукацыйнага працэсу.

Звяртаем увагу на абавязак няўхільнага выканання загада Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 15 лютага 2018 г. № 119 а «Аб мерах, накіраваных на прафілактыку здзяйснення злачынстваў ва ўстановах адукацыі ў дачыненні да навучэнцаў» і Алгарытму інфармавання педагогічнымі работнікамі бацькоў, апекуноў, папярэжальцаў навучэнцаў і (або) супрацоўнікаў унутраных спраў аб наяўнасці прыкмет гвалту ў дачыненні да непаўналетніх, асноўнай мэтай якога з'яўляецца своечасовая дапамога ў рэабілітацыі непаўналетніх, якія падвергліся гвалту.

Працягвае функцыянаваць Рэспубліканскі цэнтр псіхалагічнай дапамогі (далей – Цэнтр), асноўнай дзейнасцю якога з'яўляецца забеспячэнне аказання комплекснай псіхалагічнай дапамогі і сацыяльна-педагогічнай падтрымкі.

У Цэнтры працуе сучасны шматстаронкавы інтэрнэт-сайт (<https://rcpp.by>). Сайт змяшчае інфармацыю аб Цэнтры, кантакты спецыялістаў, навіны і анонсы мерапрыемстваў, якія праводзяцца, а таксама асобныя блокі актуальнай і даступна выкладзенай інфармацыі, карыснай для бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў і педагогічных работнікаў.

На сайце ёсць чат, выкарыстанне якога дае магчымасць ананімнага звароту па дапамогу ці падтрымку ў крытычнай сітуацыі кожнаму дзіцяці, яго бацькам (законным прадстаўнікам) і педагогічным работнікам па ўсёй

тэрыторыі Рэспублікі Беларусь. Для зручнасці карыстальнікаў створана мабільная версія сайта.

Па запыце ўстаноў адукацыі педагогі-псіхалагі Цэнтра праводзяць прафілактычную працу з выхаванцамі, іх бацькамі (законнымі прадстаўнікамі), педагогічнымі работнікамі ўстаноў адукацыі.

З мэтай інфармавання ўдзельнікаў адукацыйнага працэсу рэкамендуецца размяшчаць інфармацыю аб дзейнасці Цэнтра з указаннем адраса яго інтэрнэт-сайта, тэлефона на інфармацыйных стэндах, афіцыйных інтэрнэт-сайтах устаноў адукацыі, у бацькоўскіх чатах у месенджарах і сацыяльных сетках.

Прафілактыка сямейнай неўладкаванасці павінна заставацца прыярытэтнай у рабоце ўстаноў адукацыі, паколькі захаванне дзіцяці ў роднай сям'і з'яўляецца самым эфектыўным вынікам міжведамаснага ўзаемадзеяння.

Пры гэтым неабходна кіравацца патрабаваннямі пастановы Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 15 студзеня 2019 г. № 22 «Аб прызнанні дзяцей, якія знаходзяцца ў сацыяльна небяспечным становішчы».

Звяртаем увагу на недапушчальнасць:

правядзення абследавання ўмоў жыцця і выхавання дзіцяці і сацыяльнага расследавання толькі педагогічнымі работнікамі без прыцягнення іншых суб'ектаў прафілактыкі;

вызначэння мерапрыемстваў па ліквідацыі прычын і ўмоў дрэннага становішча дзяцей установамі адукацыі самастойна без уліку кампетэнцыі суб'ектаў прафілактыкі;

разгляду на пасяджэнні савета па прафілактыцы безнагляднасці і правапарушэнняў вынікаў сацыяльнага расследавання без удзелу бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў і зацікаўленых суб'ектаў прафілактыкі.

Важна адзначыць, што ў пастанове дакладна вызначаны крытэрыі і паказчыкі сацыяльна небяспечнага становішча, пералічаны ўсе суб'екты прафілактыкі сямейнай неўладкаванасці і іх кампетэнцыі, а таксама вызначаны парадак правядзення сацыяльнага расследавання і разгляду яго вынікаў.

Асноўныя патрабаванні да парадку дзеянняў дзяржаўных органаў, дзяржаўных і іншых арганізацый па выяўленні неспрыяльнай для дзяцей абстаноўкі, механізм міжведамаснага ўзаемадзеяння ў пытаннях правядзення сацыяльнага расследавання і арганізацыі работы з сем'ямі адлюстраваны ў метадычных рэкамендацыях па міжведамасным узаемадзеянні дзяржаўных органаў, дзяржаўных і іншых арганізацый пры выяўленні неспрыяльнай для дзяцей абстаноўкі, правядзенні

сацыяльнага расследавання, арганізацыі работы з сем'ямі, дзе прызнана, што дзеці знаходзяцца ў сацыяльна небяспечным становішчы, зацверджаных намеснікам Міністра адукацыі Рэспублікі Беларусь 1 кастрычніка 2019 г.

НАВУКОВА-МЕТАДЫЧНАЕ ЗАБЕСПЯЧЭННЕ ДАШКОЛЬнай АДУКАЦЫ, СПЕЦЫЯЛЬнай АДУКАЦЫ НА ўЗРОўНІ ДАШКОЛЬнай АДУКАЦЫ

Вучэбныя праграмы і вучэбныя планы

Вучэбная праграма дашкольнай адукацыі (пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 15 жніўня 2019 г. № 138) (далей – вучэбная праграма дашкольнай адукацыі), распрацаваная з улікам патрабаванняў адукацыйнага стандарту дашкольнай адукацыі (пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 15 жніўня 2019 г. № 137) (далей – адукацыйны стандарт), з'яўляецца комплекснай.

Змест вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі распрацаваны на аснове кампетэнтнаснага падыходу, што характарызуецца арыентацыяй на развіццё дзіцяці і фарміраванне ў яго кампетэнцый, якія спрыяюць раскрыццю асобы, накіраваных на падрыхтоўку да працягу навучання на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі, узмацненнем практычнай арыентаванасці дзейнасці выхаванцаў, выкарыстаннем назапашанага імі сацыяльнага вопыту і стварэннем умоў для яго фарміравання.

У кожны напрамак развіцця (фізічны, сацыяльна-маральны і асобасны, пазнавальны, маўленчы, эстэтычны), а таксама ў адукацыйныя галіны («Фізічная культура», «Дзіця і грамадства», «Элементарныя матэматычныя ўяўленні», «Дзіця і прырода», «Развитие речи и культура речевого общения», «Развіццё маўлення і культура маўленчых зносін», «Подготовка к обучению грамоте», «Падрыхтоўка да навучання грамаце», «Выяўленчае мастацтва», «Музычнае мастацтва», «Мастацкая літаратура») уключаны плануемыя вынікі іх засваення выхаванцам.

Звяртаем увагу на тое, што планаваныя вынікі засваення вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі фарміруюцца як вынік правільна арганізаваных умоў яе рэалізацыі, якія падтрымліваюць актыўны ўдзел выхаванца ў адукацыйнай дзейнасці, забяспечваюць індывідуалізацыю яго развіцця, пазітыўную сацыялізацыю і ўваходжанне ў свет чалавечай культуры. Педагагічнае суправаджэнне выхаванца разглядаецца як сукупнасць умоў, якія стымулююць развіццё дзіцячай суб'ектнасці і яе праяў – ініцыятывы, творчасці, інтарэсаў, самастойнай дзейнасці.

Спецыяльна арганізаваную дзейнасць выхаванцаў (гульня, заняткі) пры рэалізацыі зместу вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі рэгламентуе тыпавы вучэбны план, зацверджаны пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 15 жніўня 2019 г. № 139 (далей – тыпавы вучэбны план). Тыпавым вучэбным планам вызначаны колькасць вучэбных гадзін на вывучэнне кожнай адукацыйнай галіны па групам выхаванцаў, максімальная дапушчальная вучэбная нагрузка на тыдзень на аднаго выхаванца, агульная колькасць вучэбных гадзін на тыдзень.

Тыпавы вучэбны план з'яўляецца асновай для распрацоўкі вучэбнага плана ўстановы адукацыі, які зацвярджаецца яго кіраўніком.

Пры складанні вучэбнага плана ўстановы адукацыі неабходна ўлічваць наяўнасць ва ўстанове адукацыі спецыяльных груп, груп інтэграванага навучання і выхавання.

Пры наяўнасці ва ўстанове адукацыі спецыяльнай групы вучэбны план установы адукацыі дапаўняецца пералікам адукацыйных галін, карэкцыйных заняткаў з улікам структуры і ступені цяжкасці парушэнняў выхаванцаў і адпаведнага вучэбнага плана спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі.

Пры наяўнасці ва ўстанове адукацыі групы інтэграванага навучання і выхавання распрацоўваецца вучэбны план групы інтэграванага навучання і выхавання на бягучы навучальны год, які з'яўляецца дадаткам да вучэбнага плана ўстановы адукацыі. У вучэбным плане ўстановы адукацыі група інтэграванага навучання і выхавання адзначаецца знакам «*».

Нерэгламентаваная дзейнасць выхаванцаў, якая рэалізуецца ва ўмовах спецыяльна створанага развіццёвага прадметна-прасторавага асяроддзя, таксама накіравана на вырашэнне адукацыйных задач, забяспечвае выбар кожным дзіцем дзейнасці па інтарэсах і дазваляе яму ўзаемадзейнічаць з аднагодкамі, дарослымі або дзейнічаць індывідуальна.

Звяртаем увагу, што спецыяльна арганізаваная дзейнасць і нерэгламентаваная дзейнасць на працягу дня з размеркаваннем часу на аснове рэкамендацый органаў і ўстаноў, якія ажыццяўляюць дзяржаўны санітарны нагляд, з'яўляюцца ўзаемадапаўняльнымі.

З мэтай стварэння аптымальных умоў для навучання і выхавання дзяцей дашкольнага ўзросту ва ўмовах блізкароднаснага (беларуска-рускага) білінгвізму тыпавым вучэбным планам прадугледжана засваенне імі дзвюх дзяржаўных моў як у спецыяльна арганізаванай, так і нерэгламентаванай дзейнасці.

Рэкамендуецца рэалізоўваць змест адукацыйнай галіны «Развіццё маўлення і культура маўленчых зносін» ва УДА з рускай мовай навучання

і выхавання, адукацыйнай галіны «Развитие речи и культура речевого общения» – ва ўстановах адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання ў групе другога ранняга ўзросту (ад 1 года да 2 гадоў), першай малодшай (ад 2 да 3 гадоў), у першым паўгоддзі ў другой малодшай групе (ад 3 да 4 гадоў) у нерэгламентаванай дзейнасці. З другога паўгоддзя ў другой малодшай групе (ад 3 да 4 гадоў) рэалізацыя зместу названых адукацыйных галін ва УДА ажыццяўляецца ў спецыяльна арганізаванай дзейнасці ў адпаведнасці з тыпавым вучэбным планам дашкольнай адукацыі.

Пры рэалізацыі зместу адукацыйнай галіны «Мастацкая літаратура» ў спецыяльна арганізаванай дзейнасці ў групе другога ранняга ўзросту (ад 1 года да 2 гадоў), першай малодшай (ад 2 да 3 гадоў), другой малодшай групе (ад 3 да 4 гадоў) ва ўстановах адукацыі з рускай мовай навучання і выхавання выкарыстоўваюцца творы мастацкай літаратуры і фальклору на беларускай мове, ва ўстановах адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання – творы мастацкай літаратуры і фальклору на рускай мове. Пачынаючы з сярэдняй групы (ад 4 да 5 гадоў), у спецыяльна арганізаванай дзейнасці выкарыстоўваюцца творы мастацкай літаратуры і фальклору на рускай і беларускай мовах.

У працы з дзецьмі з АПФР рэкамендуецца выкарыстоўваць вучэбныя праграмы па адукацыйных галінах і праграмы карэкцыйных заняткаў, зацверджаныя пастановамі Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 17 жніўня 2016 г. № 80, ад 16 жніўня 2017 г. № 108, а таксама раней выдадзеныя праграмы для спецыяльных дашкольных устаноў, ЦКРНiР.

Разам з адпаведнымі праграмамі для спецыяльных дашкольных устаноў для дзяцей з парушэннямі псіхічнага развіцця (цяжкасцямі ў навучанні), з парушэннямі функцый апорна-рухальнага апарату рэкамендуецца выкарыстоўваць вучэбную праграму дашкольнай адукацыі. Спецыфіка яе рэалізацыі для дзяцей дадзеных катэгорый вызначаецца ўмовамі, выбарам сродкаў, форм, метадаў, спецыяльных прыёмаў навучання выхаванцаў; арганізацыяй адаптыўнага адукацыйнага асяроддзя з улікам патрэб дзяцей.

Адукацыйны працэс з дзецьмі з парушэннямі зроку ва ўстановах адукацыі рэкамендуецца ажыццяўляць у адпаведнасці з адаптаваным зместам вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі для дзяцей з парушэннямі зроку. Пры гэтым назвы і структуру раздзелаў, змест вучэбнага матэрыялу неабходна суадносіць з вучэбнай праграмай дашкольнай адукацыі.

Электронныя версіі праграм спецыяльнай адукацыі, адаптаванага варыянту вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі для дзяцей з

парушэннямі зроку размешчаны на нацыянальным адукацыйным партале <https://adu.by> у раздзеле [https://adu.by/ Галоўная / Адукацыйны працэс. 2021/2022 навукальны год /](https://adu.by/Галоўная/Адукацыйны_працэс.2021/2022_навукальны_год/) [Спецыяльная адукацыя](https://adu.by/Спецыяльная_адукацыя/) і на сайце <http://asabliva.by> у раздзеле «[Вучэбныя планы, праграмы, падручнікі, дапаможнікі](#)».

Пэралік адукацыйных галін і колькасць вучэбных гадзін на іх вывучэнне, напрамкі карэкцыйных заняткаў і колькасць вучэбных гадзін на іх правядзенне ў залежнасці ад структуры і ступені цяжкасці парушэння ўстанаўліваюцца вучэбнымі планамі спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі, зацверджанымі пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 15 ліпеня 2020 г. № 197 (далей – вучэбныя планы спецыяльнай адукацыі).

Карэкцыйныя заняткі праводзіць настаўнік-дэфектолаг. Выбар напрамку, колькасці і формы правядзення карэкцыйных заняткаў (індывідуальная, падгрупавая або групавая) ажыццяўляецца на падставе заключэння ЦКРНiР.

Вучэбнымі планамі спецыяльнай адукацыі пры рэалізацыі зместу адукацыйных галін «Развитие речи» і «Развіццё маўлення» прадугледжана:

ажыццяўляць засваенне адной з названых адукацыйных галін у працы з дзецьмі з парушэннем слыху, цяжкімі парушэннямі маўлення, інтэлектуальнай недастатковасцю ў залежнасці ад выбару мовы навучання і выхавання бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) выхаванцаў;

ажыццяўляць засваенне дзвюх дзяржаўных моў адначасова, пачынаючы з другога паўгоддзя ў другой малодшай групе (ад 3 да 4 гадоў), у працы з дзецьмі з парушэннямі зроку, з парушэннямі функцый апорна-рухальнага апарату, з парушэннямі псіхічнага развіцця (цяжкасцямі ў навучанні).

Звяртаем увагу, што ў нерэгламентаванай дзейнасці на працягу дня магчыма выкарыстанне дзвюх моў незалежна ад катэгорыі выхаванцаў з АПФР (гульні, заданні, літаратурныя творы і да т. п.).

Вучэбная праграма дашкольнай адукацыі ўключае кампаненты, якія вызначаюцца заканамернасцямі развіцця дзяцей, спрыяюць пашырэнню і раскрыццю магчымасцей, задавальненню індывідуальных патрэб кожнага выхаванца з улікам зоны яго найбліжэйшага развіцця і забяспечваюць індывідуалізацыю і дыферэнцыяцыю адукацыйнага працэсу.

Іх змест прадстаўлены ў раздзелах вучэбнай праграмы: «Дзіцячы фітнес», «Найпрасцейшы турызм», «Замежная мова» (англійская, нямецкая, французская), «Дзіцячае ручное ткацтва», «Тэхнічнае канструяванне», «Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва», «Харэаграфія».

Выбар кампанентаў ажыццяўляецца ў адпаведнасці з запытамі бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў, рэсурснымі магчымасцямі ўстановы адукацыі.

Заняткі пры рэалізацыі названых кампанентаў праводзяцца не раней, чым у сярэдняй групе выхаванцаў (ад 4 да 5 гадоў) установы адукацыі. Працягласць заняткаў не павінна перавышаць у сярэдняй групе выхаванцаў (ад 4 да 5 гадоў) 20 хвілін, старшай (ад 5 да 6 гадоў) – 25 хвілін, старшай (ад 6 да 7 гадоў) – 30 хвілін.

У мэтах забеспячэння індывідуалізацыі і дыферэнцыяцыі адукацыйнага працэсу для дзяцей 5-7 гадоў таксама можа выкарыстоўвацца змест, які прадстаўлены ў праграме аб'яднання па інтарэсах «Інфарматыка без разеткі». Метадычныя рэкамендацыі, канспекты заняткаў і наглядныя матэрыялы па дадзенай праграме размешчаны на інфармацыйна-даведачным партале адукацыйнага праекта «Інфарматыка без разеткі» (<https://informatika.park.by>).

Вучэбныя выданні і сродкі навучання

Да выкарыстання ў адукацыйным працэсе дапускаюцца вучэбныя выданні (падручнікі, вучэбныя дапаможнікі і іншыя вучэбныя выданні), якія змяшчаюць з улікам узроставых асаблівасцей выхаванцаў сістэматызаваныя звесткі навуковага або прыкладнога характару, неабходныя для рэалізацыі адукацыйных праграм, выкладзеныя ў форме, зручнай для арганізацыі адукацыйнага працэсу, афіцыйна зацверджаныя або дапушчаныя ў якасці адпаведнага віду вучэбнага выдання Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь (далей – вучэбныя выданні).

Ва ўстановах адукацыі павінны выкарыстоўвацца сродкі навучання (гульні і цацкі, электронныя сродкі навучання і інш.), вырабленыя ў адпаведнасці з тэхнічнымі нарматыўнымі прававымі актамі і дазволеныя да ўжывання заканадаўствам.

Пунктам 740 пераліку тыпавых дакументаў Нацыянальнага архіўнага фонду Рэспублікі Беларусь, якія ўтвараюцца ў працэсе дзейнасці дзяржаўных органаў, іншых арганізацый і індывідуальных прадпрыемстваў, з указаннем тэрмінаў захоўвання (пастанова Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь ад 24 мая 2012 г. № 140) прадугледжана абавязковая наяўнасць такога віду дакумента вучэбна-праграмнай дакументацыі адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі, як «Звесткі аб наяўнасці вучэбных выданняў і іншых сродкаў навучання, неабходных для арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстанове адукацыі».

Ва ўстанове адукацыі (метадычным кабінэце, групавых памяшканнях, кабінетах музычных кіраўнікоў, кіраўнікоў фізічнага выхавання, настаўнікаў-дэфектолагаў, педагогаў-псіхолагаў і інш.) вядзецца анатаваны ўлік забяспечанасці вучэбнымі выданнямі.

Пералік вучэбных выданняў па дашкольнай і спецыяльнай адукацыі штогод абнаўляецца і размяшчаецца на нацыянальным адукацыйным партале: <https://adu.by/> Галоўная / Адукацыйны працэс. 2021/2022 навучальны год / [Дашкольная адукацыя](https://adu.by/), <https://adu.by/> Галоўная / Адукацыйны працэс. 2021/2022 навучальны год / [Спецыяльная адукацыя](https://adu.by/), інтэрнэт-партале Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь: <https://edu.gov.by>, на інтэрнэт-рэсурсе <https://uchebnyki.by>, публікуецца ў бюлетэні «Зборнік нарматывных дакументаў Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь».

У адпаведнасці з артыкулам 39 Кодэкса карыстанне падручнікамі і вучэбнымі дапаможнікамі навучэнцамі ва ўстановах адукацыі можа быць платным і бясплатным. Асобы, якія засвойваюць змест адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі, на час атрымання адукацыі забяспечваюцца за плату вучэбнымі дапаможнікамі ўстановамі адукацыі, іншымі арганізацыямі, індывідуальнымі прадпрыемствамі, якім у адпаведнасці з заканадаўствам дадзена права ажыццяўляць адукацыйную дзейнасць.

Кодэксам прадугледжаны дыферэнцыраваныя льготы для асобных катэгорый грамадзян пры аплаце за карыстанне падручнікамі і (або) вучэбнымі дапаможнікамі (зніжэнне на 50 працэнтаў або вызваленне ад аплаты) ва ўстановах адукацыі.

Памер і парадак збірання платы за карыстанне падручнікамі і (або) вучэбнымі дапаможнікамі вызначаны пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 24 чэрвеня 2011 г. № 839 «Аб памеры і парадку збірання платы за карыстанне падручнікамі і (або) вучэбнымі дапаможнікамі і парадку выдачы іх у бясплатнае карыстанне» (далей – пастанова № 839).

Згодна з падпунктам 1.1 пункта 1 пастановы № 839 плата за карыстанне вучэбнымі дапаможнікамі асобамі пры засваенні зместу адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі спаганяецца ў памеры 0,2 базавай велічыні.

Спаганне платы за карыстанне вучэбнымі дапаможнікамі ажыццяўляецца ў адпаведнасці з Палажэннем аб парадку збірання платы за карыстанне падручнікамі і (або) вучэбнымі дапаможнікамі і прадастаўлення іх у бясплатнае карыстанне, зацверджаным пастановай № 839.

У 2021/2022 навучальным годзе ў якасці вучэбных дапаможнікаў будуць выкарыстоўвацца наступныя вучэбныя выданні:

1. Давидович, А.Л. Путешествие в мир правильной речи. Рабочая тетрадь: учебное пособие для воспитанников старших групп (от 5 до 7 лет) учреждений дошкольного образования с русским языком обучения / А.Л. Давидович, В.Л. Пашко. – 2е изд. – Минск: Национальный институт образования, 2021. – 76 с.: ил. – (УМК «Мои первые уроки»).

2. Давидович, А.Л. Путешествие в мир правильной речи. Шаг за шагом. Рабочая тетрадь: учебное пособие для воспитанников старших групп (от 5 до 7 лет) учреждений дошкольного образования с белорусским языком обучения / А.Л. Давидович, В.Л. Пашко. – 2е изд. – Минск: Национальный институт образования, 2021. – 76 с.: ил. – (УМК «Мои первые уроки»).

3. Давідовіч, А.Л. Свет, у якім я живу. Рабочы сшытак / Мир, в котором я живу. Рабочая тетрадь: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшых груп (ад 5 да 7 гадоў) устаноў дашкольнай адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання / А.Л. Давідовіч, А.І. Смолер. – 2е выд. – Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2021. – 80 с.: іл. – (ВМК «Мае першыя ўрокі» / УМК «Мои первые уроки»).

4. Дубініна, Д.М. Родная мова. Рабочы сшытак: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшых груп (ад 5 да 7 гадоў) устаноў дашкольнай адукацыі з беларускай мовай навучання / Д.М. Дубініна, Н.С. Старжинская. – 2е выд. – Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2021. – 80 с.: іл. – (ВМК «Мае першыя ўрокі»).

5. Дубініна, Д.М. Родная мова. Крок за крокам. Рабочы сшытак: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшых груп (ад 5 да 7 гадоў) устаноў дашкольнай адукацыі з рускай мовай навучання / Д.М. Дубініна, Н.С. Старжинская. – 2е выд. – Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2021. – 80 с.: іл. – (ВМК «Мае першыя ўрокі»).

6. Жытко, І.У. Матэматычны калейдаскоп. Рабочы сшытак / Математический калейдоскоп. Рабочая тетрадь: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшых груп (ад 5 да 7 гадоў) устаноў дашкольнай адукацыі з беларускай і рускай мовамі навучання / І.У. Жытко. – 2е выд. – Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2021. – 76 с.: іл. – (ВМК «Мае першыя ўрокі» / УМК «Мои первые уроки»).

7. Старжинская, Н.С. Подготовка к обучению грамоте. Рабочая тетрадь: учебное пособие для воспитанников старших групп (от 5 до 7 лет) учреждений дошкольного образования с русским языком обучения / Н.С. Старжинская. – 2е изд. – Минск: Национальный институт образования, 2021. – 80 с.: ил. – (УМК «Мои первые уроки»).

8. Старжинская, Н.С. Падрыхтоўка да навучання грамаце. Рабочы сшытак: вучэбны дапаможнік для выхаванцаў старшых груп (ад 5 да 7 гадоў) устаноў дашкольнай адукацыі з беларускай мовай навучання / Н.С. Старжинская. – 2е выд. – Мінск: Нацыянальны інстытут адукацыі, 2021. – 80 с.: іл. – (ВМК «Мае першыя ўрокі»).

Міністрам адукацыі Рэспублікі Беларусь 17 сакавіка 2021 года зацверджаны «Пералік вучэбных выданняў для выкарыстання ва ўстановах адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйную праграму дашкольнай адукацыі, у якасці вучэбных дапаможнікаў для выхаванцаў старшых груп (ад 5 да 7 гадоў) у 2021/2022 навучальным годзе» (размешчаны на інтэрнэт-партале Міністэрства адукацыі <https://edu.gov.by>, нацыянальным адукацыйным партале <https://adu.by/> *Галоўная / Адукацыйны працэс. 2021/2022 навучальны год / Дашкольная адукацыя*).

Кіраўнікам устаноў адукацыі неабходна звярнуць асаблівую ўвагу на своєчасовасць (да 15 жніўня) падачы бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) выхаванцаў, якія маюць права на бясплатнае карыстанне падручнікамі і (або) вучэбнымі дапаможнікамі або зніжэнне платы за карыстанне імі, адпаведных дакументаў (пасведчанне інваліда, заключэнне ЦКРНiP, пасведчанне аб нараджэнні, пасведчанне інваліда Айчыннай вайны або пасведчанне інваліда баявых дзеянняў на тэрыторыі іншых дзяржаў, пасведчанне аб праве на льготы або даведка аб праве на льготы, выпіска з медыцынскіх дакументаў, пасведчанне шматдзетнай сям'і, даведка аб памеры дапамогі на дзяцей і перыядзе яе выплаты, месцы жыхарства і складзе сям'і).

Пры пераводзе выхаванца ў іншую ўстанову адукацыі, іншую арганізацыю, да індывідуальнага прадпрымальніка вучэбны дапаможнікі перадаюцца аднаму з яго бацькоў (законнаму прадстаўніку).

АРГАНІЗАЦЫЯ АДУКАЦЫЙНАГА ПРАЦЭСУ

Агульныя патрабаванні да арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстановах адукацыі вызначаны Кодэксам, адукацыйным стандартам, вучэбнай праграмай дашкольнай адукацыі, тыпавым вучэбным планам, вучэбнымі планамі спецыяльнай адукацыі, праграмамі спецыяльнай адукацыі.

Вучэбная праграма дашкольнай адукацыі вызначае асноўныя прынцыпы, мэты і задачы адукацыі выхаванцаў ранняга і дашкольнага ўзросту. Яе змест рэалізуецца праз арганізацыю розных відаў дзіцячай дзейнасці або іх інтэграцыю з выкарыстаннем разнастайных форм і метадаў работы, выбар якіх ажыццяўляецца педагогічнымі работнікамі

самастойна ў залежнасці ад кантынгенту дзяцей, асаблівасцей засваення імі адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі і вырашэння канкрэтных адукацыйных задач. Такі падыход дазваляе творча і правільна арганізоўваць адукацыйны працэс.

Максімальная нагрузка на выхаванцаў ранняга і дашкольнага ўзросту пры правядзенні спецыяльна арганізаваных форм адукацыйнага працэсу – гульняў (заняткаў), рэгламентаваных тыпавым вучэбным планам, вучэбнымі планамі спецыяльнай адукацыі, колькасць і віды заняткаў, іх працягласць і месца ў распарадку дня павінны вызначацца педагогічнымі работнікамі ў адпаведнасці з вучэбнай праграмай дашкольнай адукацыі, праграмамі спецыяльнай адукацыі, вучэбным планам установы дашкольнай адукацыі, распрацаваным і зацверджаным ва ўстаноўленым заканадаўствам парадку, з улікам стану здароўя, псіхафізіялагічнай падрыхтаванасці выхаванцаў.

Пры гэтым адукацыйны працэс варта арганізоўваць такім чынам, каб захаваць самабытнасць і спецыфіку дашкольнага дзяцінства, разглядаць заняткі (спецыяльна арганізаваную форму ўзаемадзеяння педагогічнага работніка з выхаванцам) як магчымасць займацца з дзіцем чымсьці цікавым і карысным для яго развіцця. Асновай навучання і выхавання з'яўляецца разнастайная дзейнасць дзяцей, адпаведная іх узроставым і індывідуальным магчымасцям.

Развіццёвае індывідуальна-арыентаванае навучанне можа праводзіцца фронтальна або па падгрупах з улікам індывідуальнасці кожнага дзіцяці (наяўнасць вопыту, магчымасцей, тэмпу, асобных цяжкасцей і да т. п.).

У пачатку і канцы тыдня павінны прадугледжвацца заняткі, аблегчаныя па змесце і разумовай нагрузцы.

Дамашнія заданні ва ўсіх узроставых групах задавацца не павінны.

Забараняецца праводзіць заняткі ў прыёмных-раздзявальных, спальнях, абсталяваных стацыянарнымі ложкамі.

Мова навучання і выхавання

У адпаведнасці з артыкулам 90 Кодэкса мову навучання і выхавання ва ўстанове адукацыі вызначае яго заснавальнік, а права грамадзян на выбар навучання і выхавання на адной з дзяржаўных моў Рэспублікі Беларусь забяспечваецца развіццём сеткі ўстаноў адукацыі (груп) з беларускай і рускай мовамі навучання і выхавання, што дазваляе забяспечваць станаўленне цэласнай асобы выхаванца, яго развіццё шляхам інтэграцыі ў дзве роднасны культуры сродкамі беларускай і рускай моў.

Згодна з артыкулам 21 Закона Рэспублікі Беларусь «Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь» кіраўнікі і педагогічныя работнікі сістэмы адукацыі павінны валодаць беларускай і рускай мовамі.

З улікам пажаданняў бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў установы адукацыі фарміруюць групы, якія арганізуюць адукацыйны працэс як на рускай, так і на беларускай мовах. Пры камплектаванні груп трэба максімальна ўлічваць пажаданні бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў адносна выбару мовы навучання (руская, беларуская).

З мэтай павышэння грамадскага прэстыжу інфармацыю аб установах (групам) адукацыі з беларускай мовай навучання неабходна размяшчаць на беларускай мове (на афіцыйных сайтах, інфармацыйных стэндах).

Пры арганізацыі работы груп з беларускай мовай навучання трэба ўлічваць магчымасць далейшага атрымання адукацыі на беларускай мове ва ўстановах агульнай сярэдняй адукацыі.

Пры адсутнасці дастатковай колькасці дзяцей для фарміравання асобнай групы ва ўстановах адукацыі ствараюцца неабходныя ўмовы для атрымання выхаванцамі адукацыі на беларускай (рускай) мове.

Адукацыйны працэс у групам з беларускай мовай навучання арганізуецца на беларускай мове. Выключэнне складаюць гадзіны, адведзеныя на вывучэнне адукацыйнай галіны «Развитие речи и культура речевого общения» вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі («Развитие речи» вучэбных планаў спецыяльнай адукацыі для спецыяльных дашкольных устаноў для дзяцей з парушэннямі зроку, парушэннямі псіхічнага развіцця (цяжкімі ў навучанні), парушэннямі функцый апорна-рухальнага апарату).

З мэтай забеспячэння максімальна спрыяльных умоў для развіцця маўленчых навыкаў, далучэння выхаванцаў да беларускай нацыянальнай культуры, паспяховасці фарміравання двухмоўя павінна стварацца камунікатыўнае асяроддзе, якое прадугледжвае ўключэнне дзвюх моў у разнастайныя віды дзіцячай дзейнасці, а таксама правядзенне спецыяльна арганізаваных форм адукацыйнага працэсу згодна са зместам вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі. Варта звярнуць увагу на стварэнне адпаведнага развіццёвага прадметна-прасторавага асяроддзя, павышэнне прафесійнага ўзроўню педагогічных работнікаў па пытаннях лінгвістычнага і маўленчага развіцця выхаванцаў ва ўмовах блізкароднаснага двухмоўя. Гэтаму спрыяе навукова-метадычнае забеспячэнне адукацыйнага працэсу ўстаноў адукацыі як на рускай, так і на беларускай мовах.

У адпаведнасці з пажаданнямі бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў па рашэнні мясцовых выканаўчых і распарадчых органаў,

узгодненым з Міністэрствам адукацыі, могуць стварацца групы ва ўстановах дашкольнай адукацыі або ўстановы дашкольнай адукацыі, у якіх навучанне і выхаванне ажыццяўляюцца на мове нацыянальнай меншасці або вывучаецца мова нацыянальнай меншасці. З гэтай мэтай неабходна арганізоўваць тлумачэнне нарматыўных прававых актаў аб магчымасці выбару мовы навучання ў індывідуальных гутарках з бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) выхаванцаў, на бацькоўскіх сходах, праз сродкі масавай інфармацыі, сайты і парталы ўпраўленняў (аддзелаў) адукацыі (па адукацыі), устаноў адукацыі.

Адукацыйны працэс ва ўстановах адукацыі (групях) з вывучэннем мовы нацыянальнай меншасці рэалізуецца ў адпаведнасці са зместам вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі з выкарыстаннем вучэбных выданняў.

Азнаямленне выхаванцаў з культурай, традыцыямі, звычаямі людзей, якія будуць размаўляць на мове нацыянальнай меншасці, праводзіцца ва ўсіх узростах груп у разнастайных відах дзіцячай дзейнасці (зносіны, прадметная, гульнявая, мастацкая і інш.).

Спецыяльна арганізаваная дзейнасць (гульні, заняткі) па вывучэнні мовы нацыянальнай меншасці ажыццяўляецца з выхаванцамі ад 4 да 5 гадоў, ад 5 да 6 гадоў і ад 6 да 7 гадоў. На падставе тыпавога вучэбнага плана распрацоўваецца вучэбны план установы адукацыі, у якім неабходна адлюстраваць колькасць гадзін на вывучэнне мовы нацыянальнай меншасці, не перавышаючы максімальную дапушчальную вучэбную нагрузку на тыдзень на аднаго выхаванца.

Вывучэнне мовы нацыянальнай меншасці павінна садзейнічаць выхаванню патрыятызму, развіццю высокай культуры міжнацыянальных адносін, умацаванню міжнацыянальнай згоды ў беларускім грамадстве.

Выхаваўчая работа

Прыярытэты выхавання дзяцей дашкольнага ўзросту замацаваны ў Канцэпцыі бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі (пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 15 ліпеня 2015 г. № 82), Праграме бесперапыннага выхавання дзяцей і вучнёўскай моладзі на 2021–2025 гг. (пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 31 снежня 2020 г. № 312), адукацыйным стандарце дашкольнай адукацыі.

Выхаваўчая работа павінна ажыццяўляцца ў ходзе рэалізацыі зместу вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі, праграм спецыяльнай адукацыі ў кожнай з узростах груп выхаванцаў (як у спецыяльна арганізаванай, так і ў нерэгламентаванай дзейнасці), у тым ліку з дапамогай выкарыстання адпаведных вучэбных выданняў.

Складнікамі выхаваўчай работы з'яўляюцца:

выхаванне культуры здаровага ладу жыцця (фарміраванне навыкаў здаровага ладу жыцця, усведамленне значнасці здароўя як каштоўнасці, фізічнае ўдасканаленне);

грамадзянскае і патрыятычнае выхаванне (набыццё першапачатковых ведаў аб сваёй сям'і, родным краі, краіне, дзяржаўных сімвалах, вядомых людзях і інш.);

духоўна-маральнае выхаванне (фарміраванне асноў маральных уяўленняў, назапашванне вопыту маральных паводзін, узбагачэнне эмацыянальнай сферы праз засваенне маральна-этычных норм: дабрыня, сяброўства, ветлівасць, сумленнасць, любоў, справядлівасць, узаемадапамога і інш.);

полікультурнае выхаванне (усведамленне ўласнай прыналежнасці да культуры беларускага народа, знаёмства з узорами духоўнай і матэрыяльнай культуры свайго народа, прывіццё любові і павагі да свайго народа, гонару за яго культурна-гістарычныя дасягненні);

эстэтычнае выхаванне (фарміраванне элементаў эстэтычнага стаўлення да навакольнага свету праз самавыяўленне ў мастацкай творчасці і інш.);

выхаванне псіхалагічнай культуры (фарміраванне псіхічных уласцівасцей, якія забяспечваюць развіццё пазнавальнай актыўнасці і асноўных псіхічных працэсаў; стварэнне перадумоў для фарміравання матывацыі да вучэння і псіхалагічнай гатоўнасці дзіцяці да навучання ў школе, фарміраванне эмацыянальнай, валявой, пазнавальнай гатоўнасці і адвольных форм паводзін для паспяховага ўключэння ў адукацыйны працэс і інш.);

выхаванне культуры побыту і вольнага часу (фарміраванне ў дзяцей першасных уяўленняў аб асабістай і грамадскай значнасці гаспадарча-бытавой працы, уменняў выконваць правілы асабістай гігіены, утрымліваць свой пакой, рэчы, цацкі ў парадку, сумесна з дарослымі гатаваць нескладаныя стравы, сервіраваць стол, удзельнічаць ва ўборцы ўчастка ў адпаведнасці з сезонам, у доглядзе раслін і жывёл і інш.);

сямейнае і гендарнае выхаванне (фарміраванне першапачатковых уяўленняў аб сям'і, блізкіх людзях, аб іх узаемаадносінах, узнаўленне паводзін, пачуццяў, перажыванняў блізкіх і інш.);

працоўнае выхаванне (засваенне асноўных бытавых уменняў і навыкаў, праяўленне актыўнасці ў побыце, самаабслугоўванні, доглядзе раслінамі і жывёл, клопаце пра блізкіх і інш.);

экалагічнае выхаванне (авалоданне першапачатковымі ведамі аб прыродзе, узаемасувязі чалавека з наваковым прыродным

асяроддзем; фарміраванне гуманнага стаўлення да прыроды, уяўленняў пра ўнікальнасць кожнай жывой істоты і інш.);

выхаванне культуры бяспекі жыццядзейнасці (фарміраванне ўменняў і навыкаў бяспекі жыццядзейнасці ў побыце, прыродным і сацыяльным асяроддзі на аснове спалучэння розных відаў гульнявой дзейнасці і інш.);

эканамічнае выхаванне (выхаванне працавітасці сродкамі гульнявой дзейнасці і абслуговай працы, адабрэнне, стымуляванне і падтрымка дасягнутых поспехаў; знаёмства з элементамі эканамічнай граматы і інш.).

Важным аспектам выхаваўчай работы на сучасным этапе развіцця адукацыі становіцца фарміраванне і развіццё інклюзіўнай культуры ўсіх удзельнікаў адукацыйнага працэсу. У сувязі з гэтым педагогічным работнікам устаноў адукацыі рэкамендуецца ажыццяўляць сваю дзейнасць у адпаведнасці з каштоўнасцямі арыентацыямі, заснаванымі на разуменні, прыняцці і павазе індывідуальных асаблівасцей кожнага чалавека, прызнанні роўных правоў у атрыманні адукацыі.

Значнымі для развіцця інклюзіўнай атмасферы кожнай установы адукацыі з'яўляюцца падбор і прымяненне педагогічным работнікам метадаў навучання, якія дазваляюць улічваць адукацыйныя патрэбы кожнага выхаванца, стварэнне адаптыўнага адукацыйнага асяроддзя, сістэмы ўзаемадапамогі і падтрымкі паміж рознымі спецыялістамі (настаўнікам-дэфектолагам, педагогам-псіхолагам, выхавальнікам дашкольнай адукацыі, адміністрацыяй установы адукацыі), трансляцыя ідэй інклюзіі выхаванцам і іх бацькам (законным прадстаўнікам) у ходзе гутарак, чытання і абмеркавання мастацкай літаратуры, правядзення сумесных творчых, фізкультурна-спартыўных, святочных і іншых мерапрыемстваў, выступленняў на бацькоўскіх сходах, праз асабісты прыклад дарослага, інфармацыйныя стэнды і інтэрнэт-сайт установы адукацыі і г. д.

Разам з кіраўнікамі ўстаноў адукацыі, іх намеснікамі і іншымі педагогічнымі работнікамі ключавая роля ў вырашэнні названых задач належыць выхавальніку дашкольнай адукацыі.

Выхавальнік дашкольнай адукацыі згодна са службовымі абавязкамі, вызначанымі АКДПС, у цесным узаемадзеянні з іншымі педагогічнымі работнікамі ўстановы адукацыі і бацькамі (законнымі прадстаўнікам) выхаванцаў:

плануе, арганізуе і праводзіць выхаваўчую, адукацыйную і аздараўленчую работу, накіраваную на рознабаковае развіццё асобы дзіцяці ў адпаведнасці з яго ўзроставымі і індывідуальнымі магчымасцямі, здольнасцямі і патрэбамі;

узаемадзейнічае з медыцынскімі работнікамі па пытаннях арганізацыі здароўезберагальных умоў навучання і выхавання, рабоце па фарміраванні здаровага ладу жыцця;

ажыццяўляе дыферэнцыраваны падыход у рабоце з дзецьмі, у тым ліку з АПФР, фарміруе іх маральныя нормы, самаацэнку, міжасобасныя адносіны, садзейнічае набываццю імі сацыяльнага вопыту;

садзейнічае стварэнню ў групе добразычлівага, спрыяльнага мікраклімату для праяўлення творчых здольнасцей выхаванцаў;

стварае ўмовы для фарміравання асноў патрыятызму і нацыянальнай самасвядомасці, далучае дзяцей да нацыянальнай культуры, яе традыцый і г. д.

Прыярытэтам работы *музычнага кіраўніка* па вышэйназваных напрамках пры правядзенні розных форм арганізацыі музычнай дзейнасці (заняткаў, гульняў, забаў і свят) павінна стаць далучэнне выхаванцаў да нацыянальнай культуры, яе традыцый, а таксама да культуры і традыцый іншых народаў, якія пражываюць на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь, і інш.

Арганізацыя фізічнага выхавання

Фізічнае выхаванне ажыццяўляецца ў адпаведнасці з вучэбнай праграмай дашкольнай адукацыі, тыпавым вучэбным планам, вучэбнымі праграмамі па адукацыйных галінах з улікам структуры і ступені цяжкасці фізічных і (або) псіхічных парушэнняў выхаванцаў з АПФР, вучэбнымі планами спецыяльнай адукацыі на занятках па адукацыйнай галіне «Фізічная культура» («Адаптыўная фізічная культура») і рэалізуецца пры дапамозе забеспячэння рухальнай актыўнасці ў мерапрыемствах распарадку дня (ранішняя гімнастыка; фізкультурныя заняткі; індывідуальна-дыферэнцыраваныя заняткі; фізкультхвілінкі на занятках; рухальныя перапынкі паміж заняткамі; рухомыя гульні і фізічныя практыкаванні на прагулцы; актыўны адпачынак – фізкультурны вольны час і святы, дні здароўя; самастойная рухальная дзейнасць) з улікам узросту, полу, фізічнай падрыхтаванасці, індывідуальных псіхафізічных асаблівасцей і стану здароўя выхаванцаў.

Тыпавым вучэбным планам прадугледжана ад 1 да 3 вучэбных гадзін на тыдзень на рэалізацыю зместу адукацыйнай галіны «Фізічная культура» ў розных узроставых групах выхаванцаў установы адукацыі. Пачынаючы з другой малодшай групы (ад 3 да 4 гадоў) прадугледжана правядзенне адных заняткаў на тыдзень на рэалізацыю адукацыйнага кампанента «Спартыўныя практыкаванні» (падрыхтоўка да плавання) адукацыйнай галіны «Фізічная культура» (пры наяўнасці басейна); двое заняткаў па

адукацыйнай галіне «Фізічная культура» праводзяцца ў памяшканні (спартыўнай / музычнай зале) або на паветры (пры добрым надвор'і) у любую пару года.

Звяртаем увагу, што рэалізацыя зместу адукацыйнага кампанента «Спартыўныя практыкаванні» (падрыхтоўка да плавання) адукацыйнай галіны «Фізічная культура» таксама ажыццяўляецца ў розных формах арганізацыі фізкультурна-аздараўленчай дзейнасці: пры правядзенні індывідуальна-дыферэнцыраваных заняткаў з дзецьмі, мерапрыемстваў актыўнага адпачынку (фізкультурны вольны час і святы, дні здароўя). Пры адсутнасці басейна праводзяцца тры заняткі па адукацыйнай галіне «Фізічная культура» ў памяшканні (спартыўнай / музычнай зале) або на паветры (пры добрым надвор'і) у любую пару года.

Згодна з пунктам 7 Інструкцыі аб парадку размеркавання навучэнцаў у асноўную, падрыхтоўчую, спецыяльную медыцынскую групу, групу лячэбнай фізкультуры (пастанова Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь ад 9 чэрвеня 2014 г. № 38) у спецыяльную медыцынскую групу для заняткаў фізічнай культурай размяркоўваюцца навучэнцы, якія маюць выяўленыя адхіленні ў стане здароўя пастаяннага або часовага характару.

Пунктам 68 ССЭП вызначана, што заняткі па фізічнай культуры з выхаванцамі спецыяльнай медыцынскай групы павінны праводзіцца педагогічнымі работнікамі, якія прайшлі спецыяльную падрыхтоўку, асобна ад асноўнай групы.

Тыпавымі штатамі і штатнымі нарматывамі колькасці работнікаў дашкольных устаноў (пастанова Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 10 мая 2000 г. № 17) пасады кіраўніка фізічнага выхавання і музычнага кіраўніка ўстанаўліваюцца ў групах узросту 2 гады і больш, у групах другога ранняга ўзросту (ад 1 года да 2 гадоў). Такім чынам, рэалізацыя зместу адукацыйных галін «Фізічная культура» і «Музычнае мастацтва» з улікам спецыфікі ўзросту выхаванцаў ажыццяўляецца выхавальнікам дашкольнай адукацыі ў спецыяльна арганізаванай дзейнасці з дапамогай выкарыстання гульнявых практыкаванняў імітацыйнага характару (5-7 хвілін), музычных твораў і інш.

Акрамя таго, выхавальнікам дашкольнай адукацыі праводзяцца з выхаванцамі наступныя фізкультурна-аздараўленчыя мерапрыемствы: ранішняе гімнастыка (пры адсутнасці кіраўніка фізічнага выхавання, пры наяўнасці кіраўніка фізічнага выхавання – у адпаведнасці з распрацаваным і зацверджаным графікам правядзення ранішняй гімнастыкі), фізкультхвілінкі на занятках, рухальныя перапынкі паміж заняткамі, рухомыя гульні і фізічныя практыкаванні на прагулцы,

загартоўванне; ствараюцца ўмовы для арганізацыі самастойнай рухальнай дзейнасці дзяцей.

Звяртаем увагу на неабходнасць забеспячэння якаснай работы па ўзаемадзеянні педагагічных работнікаў з сем'ямі выхаванцаў пры растлумачэнні пытанняў арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстановах адукацыі, тлумачэнні нарматыўных прававых актаў, нападзенні сайтаў устаноў адукацыі, інфармацыйных стэндаў ва ўзроставых групах матэрыяламі па прапагандзе здаровага ладу жыцця, далучэнні да заняткаў фізічнай культурай і спортам, уключаючы анонсы і вынікі правядзення мерапрыемстваў па дадзенай тэматыцы.

Арганізацыя груп кароткачасовага знаходжання выхаванцаў

Арганізацыя груп кароткачасовага знаходжання выхаванцаў ажыццяўляецца ў адпаведнасці з Метадычнымі рэкамендацыямі па арганізацыі адукацыйнага працэсу ў групах кароткачасовага знаходжання (ад 2 да 7 гадзін) ва ўстановах, якія рэалізуюць адукацыйную праграму дашкольнай адукацыі.

Аказанне адукацыйных паслуг на платнай аснове

Аказанне адукацыйных паслуг на платнай аснове ва ўстановах адукацыі ажыццяўляецца на падставе дагавора аб платных паслугах у сферы адукацыі. Тыпавая форма дагавора аб платных паслугах у сферы адукацыі зацверджана пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 21 ліпеня 2011 г. № 99.

У адпаведнасці з пунктам 5 артыкула 138 Кодэкса забаронена ўстанаўліваць установам адукацыі нарматывы па ажыццяўленні дзейнасці, якая прыносіць даходы.

Пры ажыццяўленні ўстановай адукацыі пазабюджэтнай дзейнасці віды прапанаваных ёю паслуг павінны быць адлюстраваны ў Статуте ўстановы адукацыі ў адпаведнасці з агульнадзяржаўным класіфікатарам Рэспублікі Беларусь АКРБ 005-2011 «Віды эканамічнай дзейнасці», зацверджаным пастановай Дзяржаўнага камітэта па стандартызацыі Рэспублікі Беларусь ад 5 снежня 2011 г. № 85.

Пунктам 9 Палажэння аб парадку фарміравання пазабюджэтных сродкаў, ажыццяўлення выдаткаў, звязаных з дзейнасцю, якая прыносіць даходы, напрамках і парадку выкарыстання сродкаў, якія застаюцца ў распараджэнні бюджэтнай арганізацыі, зацверджанага пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 19 ліпеня 2013 г. № 641 (далей – Палажэнне аб парадку фарміравання пазабюджэтных сродкаў), вызначана, што пазабюджэтныя сродкі, якія атрымліваюцца бюджэтнымі

арганізацыямі пры ажыццяўленні дзейнасці, якая прыносіць даходы, адлюстроўваюцца ў каштарысе даходаў і выдаткаў пазабюджэтных сродкаў бюджэтных арганізацый на адпаведны фінансавы год і справаздачнасці па іх у разрэзе крыніц даходаў (падроздзелаў даходаў, устаноўленых у класіфікацыі даходаў бюджэту, зацверджанай Міністэрствам фінансаў Рэспублікі Беларусь). У частцы сум перавышэння даходаў над выдаткамі па пазабюджэтнай дзейнасці, якія застаюцца ў распараджэнні ўстанова адукацыі, сродкі могуць быць выкарыстаны па напрамках, названых у пункце 25 Палажэння аб парадку фарміравання пазабюджэтных сродкаў.

Пунктам 2 артыкула 79 Бюджэтнага кодэкса Рэспублікі Беларусь устаноўлена, што бюджэтныя арганізацыі (за выключэннем дзяржаўных органаў, калі іншае не ўстаноўлена Прэзідэнтам Рэспублікі Беларусь) могуць ажыццяўляць дзейнасць, якая прыносіць даходы, толькі ў той ступені, якая неабходна для іх статутных мэт, дзеля якіх яны створаны, адпавядае гэтым мэтам і прадмету дзейнасці арганізацый або якая неабходна для выканання дзяржаўна значных задач, прадугледжаных іх устаноўчымі дакументамі, адпавядае гэтым задачам і прадмету дзейнасці гэтых арганізацый.

Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь звяртае ўвагу, што пунктам 30 Палажэння аб установе дашкольнай адукацыі вызначаны асноўныя мэты дзейнасці УДА: забеспячэнне рознабаковага развіцця асобы дзіцяці ранняга і дашкольнага ўзросту ў адпаведнасці з яго ўзроставымі і індывідуальнымі магчымасцямі, здольнасцямі і патрэбамі, фарміраванне ў яго маральных норм, садзейнічанне набыццю ім сацыяльнага вопыту.

Асноўнымі задачамі спецыяльнай дашкольнай установы (пункт 19 Палажэння аб спецыяльнай дашкольнай установе) з'яўляюцца: забеспячэнне атрымання спецыяльнай адукацыі асобам з АПФР на ўзроўні дашкольнай адукацыі з улікам структуры і ступені цяжкасці фізічных і (або) псіхічных парушэнняў, сацыяльная рэабілітацыя выхаванцаў, якая забяспечвае стварэнне ім роўных магчымасцей для ўдзелу ў жыцці грамадства, фарміраванне жыццяздольнай асобы, уключэнне выхаванцаў у актыўнае сацыяльнае ўзаемадзеянне, забеспячэнне іх інтэлектуальнага, асобаснага і фізічнага развіцця, выхаванне асобы дзіцяці, развіццё яго творчага патэнцыялу, далучэнне выхаванцаў да агульначалавечых і нацыянальных каштоўнасцей і інш.

Арганізацыя іншых відаў паслуг не з'яўляецца прыярытэтнай мэтай дзейнасці дзяржаўных устаноў адукацыі.

Аказанне платных паслуг у сферы адукацыі не можа ажыццяўляцца наўзамен ці ў межах адукацыйнай дзейнасці, якая фінансуецца за кошт сродкаў рэспубліканскага і (або) мясцовых бюджэтаў, пагаршаць якасць прадстаўлення паслуг у сферы адукацыі, якія аказваюцца за кошт сродкаў рэспубліканскага і (або) мясцовых бюджэтаў.

Асаблівасці арганізацыі адукацыйнага працэсу з выхаванцамі з АПФР

Дыягнастычная дзейнасць у працы з дзецьмі з АПФР

Псіхолага-медыка-педагагічнае абследаванне (далей – абследаванне) у **ЦКРНiP** носіць комплексны характар. У працэсе абследавання вывучаюцца асаблівасці праходжання псіхічных працэсаў і сутнасць індывідуальна-псіхалагічных асаблівасцей дзіцяці, выяўляюцца другасныя па сваёй прыродзе парушэнні, якія могуць быць прычынай цяжкасцей у навучанні, вызначаюцца іх прычыны, ацэньваюцца ўзровень засваення зместу адукацыйных праграм і сфарміраванасць асноўных сацыяльных навыкаў, вызначаюцца шляхі кампенсацыі наяўнага парушэння, магчымасці і перспектывы для інтэграцыі дзіцяці ў грамадства.

Пры ажыццяўленні дыягнастычнай дзейнасці забяспечваюцца:

камфортнасць умоў для правядзення абследавання;

выбар дыягнастычных метадык у адпаведнасці з узростам, індывідуальнымі адукацыйнымі патрэбамі выхаванца;

выкарыстанне даступных інструкцый, сродкаў альтэрнатыўнай і дадатковай камунікацыі і іншых сродкаў зносін пры арганізацыі выканання дзіцем дыягнастычных заданняў;

выключэнне фармальнага падыходу пры афармленні пратаколу абследавання, заключэння ЦКРНiP;

сістэматызацыя і ўпарадкаванне дакументаў, якія прадстаўляюцца бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) выхаванцаў, і матэрыялаў, якія ўтвараюцца падчас абследавання;

выкананне прававых, маральных і этычных норм, павагі, гонару і годнасці ўдзельнікаў абследавання ў перыяд яго падрыхтоўкі, правядзення і па яго выніках.

Па выніках абследавання ў заключэнні ЦКРНiP для выхаванцаў, якім прапануецца атрыманне спецыяльнай адукацыі, у раздзеле «Рэкамендацыі» мэтазгодна афармляць запісы наступным чынам: адукацыйная праграма спецыяльнай адукацыі, вучэбны план спецыяльнай адукацыі, тып установы адукацыі або від установы спецыяльнай адукацыі і арганізацыя спецыяльнай адукацыі, навучальны год. Дадаткова могуць

паказвацца рэкамендаваныя напрамкі карэкцыйных заняткаў, неабходнасць арганізацыі персанальнага суправаджэння (у групавой або індывідуальнай форме).

Звесткі аб дзіцяці з АПФР, атрыманыя па выніках абследавання, уносяцца ў банк дадзеных аб дзецях з АПФР у адпаведнасці з Інструкцыяй аб парадку выяўлення дзяцей з асаблівасцямі псіхафізічнага развіцця і стварэння банка дадзеных пра іх, зацверджанай пастановай Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 5 верасня 2011 г. № 253 (у рэдакцыі пастановы Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь 22 снежня 2020 г. № 308).

Псіхолага-педагагічнае абследаванне выхаванцаў *ва ўстанове адукацыі* з'яўляецца часткай адукацыйнага працэсу і ажыццяўляецца ў пачатку і канцы навучальнага года на працягу аднаго-двух тыдняў у залежнасці ад формы арганізацыі адукацыйнага працэсу і цяжкасці фізічных і (або) псіхічных парушэнняў. Псіхолага-педагагічнае абследаванне ажыццяўляецца ў межах правядзення карэкцыйных заняткаў і фіксуецца ў журнале ўліку праведзеных заняткаў і наведвання іх дзецьмі на адпаведных старонках.

Вынікі абследавання ўносяцца ў карту абследавання дзіцяці. Па выніках абследавання дзіцяці з АПФР настаўнік-дэфектолаг у карце абследавання афармляе заключэнне, якое адлюстроўвае характар, структуру, ступень цяжкасці парушэнняў развіцця. З улікам заключэння педагагічным работнікам робіцца абгрунтаваны выбар колькасці і формы правядзення карэкцыйных заняткаў (індывідуальныя, падгрупавыя, групавыя) у адпаведнасці з вучэбнымі планами спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі.

Звяртаем увагу, што заняткі па адукацыйных галінах праводзяцца з 1 верасня 2021/2022 навучальнага года ў адпаведнасці з вучэбна-праграмнай дакументацыяй адукацыйных праграм спецыяльнай адукацыі. Правядзенне псіхолага-педагагічнага абследавання на занятках па адукацыйных галінах дапускаецца толькі з выкарыстаннем метаду назірання за дзейнасцю выхаванцаў.

Арганізацыя інтэграванага навучання і выхавання

У 2021/2022 навучальным годзе неабходна працягнуць працу па забеспячэнні якасці арганізацыі і зместу адукацыйнага працэсу ва ўмовах інтэграванага навучання і выхавання.

На правядзенне заняткаў з выхаванцамі, якія па медыцынскіх паказчыках часова або пастаянна не могуць наведваць установу адукацыі і для якіх ствараюцца ўмовы для атрымання спецыяльнай адукацыі дома, а

таксама для выхаванцаў, якія асвойваюць адукацыйную праграму спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі, адукацыйную праграму спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі для асоб з інтэлектуальнай недастатковасцю ў групах інтэграванага навучання і выхавання, вылучаецца:

на аднаго выхаванца з інтэлектуальнай недастатковасцю, выхаванца з парушэннямі функцый апорна-рухальнага апарату (са значнымі парушэннямі руху або яго адсутнасцю), глухога выхаванца, невідучага выхаванца – 3,5 гадзіны на тыдзень;

выхаванца са слабым слыхам, выхаванца са слабым зрокам, выхаванца з цяжкімі парушэннямі маўлення, выхаванца з парушэннямі псіхічнага развіцця (цяжкасцямі ў навучанні) – 2,5 гадзіны на тыдзень.

Паказаная колькасць гадзін у адпаведнасці з вучэбнымі планамі спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі размяркоўваецца настаўнікам-дэфектолагам на адукацыйныя галіны і карэкцыйныя заняткі з улікам перапынкаў паміж імі.

З мэтай аказання лагапедычнай дапамогі дзецям з АПФР, якія навучаюцца ва ўмовах інтэграванага навучання і выхавання па вучэбным плане спецыяльнай дашкольнай установы для дзяцей з парушэннямі псіхічнага развіцця (цяжкасцямі ў навучанні), вучэбным плане спецыяльнай дашкольнай установы для дзяцей з інтэлектуальнай недастатковасцю, настаўнік-дэфектолаг групы інтэграванага навучання і выхавання, спецыяльнай групы мае права ў межах вучэбных гадзін, вылучаных на правядзенне карэкцыйных заняткаў, праводзіць заняткі па карэкцыі парушэнняў маўлення з выхаванцамі, якім гэта неабходна. У заключэннях ЦКРНiР у такіх выхаванцаў у раздзеле «Рэкамендацыі» павінен быць запіс «Заняткі па карэкцыі парушэнняў маўлення».

Настаўнік-дэфектолаг самастойна вызначае напрамак карэкцыйных заняткаў, у межах якога будзе праводзіцца дадзеная работа.

Звяртаем увагу, што пры стварэнні і камплектаванні спецыяльных груп, груп інтэграванага навучання і выхавання ў УДА неабходна загадзя інфармаваць бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў, якія не маюць асаблівасцей псіхафізічнага развіцця, аб стварэнні такіх груп і асаблівасцях арганізацыі адукацыйнага працэсу ў іх.

Арганізацыя адукацыйнага працэсу з дзецьмі ранняга ўзросту з АПФР

У 2021/2022 навучальным годзе з мэтай забеспячэння даступнасці, якасці, бесперапыннасці і пераемнасці ранняга ўмяшання пры аказанні комплекснай дапамогі дзецям з АПФР і іх сем'ям, каардынацыі дзеянняў

па своєчасовым выяўленні, абмене звесткамі аб дзецях са згоды бацькоў (законных прадстаўнікоў), распаўсюджвання станоўчага вопыту аказання комплекснай дапамогі дзецям, максімальнага ахопу дзяцей, якія маюць патрэбу ў паслугах ранняга ўмяшання, ранняй комплекснай дапамогі, праводзіцца работа па арганізацыі міжведамаснага ўзаемадзеяння ўстановаў адукацыі, аховы здароўя і сацыяльнай абароны.

Міжведамаснае ўзаемадзеянне арганізуецца ў адпаведнасці з Інструкцыяй аб парадку правядзення мерапрыемстваў па раннім умяшанні, зацверджанай пастановай Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь ад 23 красавіка 2021 г. № 40 (уступае ў сілу з 23 ліпеня 2021 г.) (далей – пастанова № 40), а таксама з рэкамендацыямі па арганізацыі міжведамаснага ўзаемадзеяння пры аказанні комплекснай медыка-псіхалага-педагагічнай дапамогі дзецям ранняга ўзросту з АПФР, у тым ліку інвалідам, распрацаванымі Міністэрствам аховы здароўя Рэспублікі Беларусь, Міністэрствам адукацыі Рэспублікі Беларусь, Міністэрствам працы і сацыяльнай абароны Рэспублікі Беларусь і накіраванымі для выканання і выкарыстання ў працы пісьмом Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь ад 13 лістапада 2020 г. № 02-02-19/9209/дс/.

Пастановай № 40 вызначана, што спецыялісты ЦКРНіР узаемадзейнічаюць з цэнтрам ранняга ўмяшання (далей – ЦРУ) у частцы выяўлення дзяцей, аказання кансультацыйнай дапамогі спецыялістам ЦРУ, праводзяць псіхалага-медыка-педагагічнае абследаванне дзяцей са згоды іх законных прадстаўнікоў для вызначэння індывідуальных патрэб у атрыманні адукацыі і са згоды законных прадстаўнікоў дзіцяці інфармуюць ЦРУ аб яго выніках, пры неабходнасці ўдзельнічаюць у распрацоўцы і рэалізацыі індывідуальнай праграмы ранняга развіцця дзіцяці.

Пры аказанні ранняй комплекснай дапамогі ў ЦКРНіР змест работы з дзіцем з фактарам рызыкі парушэнняў развіцця або парушэннем псіхафізічнага развіцця вызначаецца індывідуальнай праграмай ранняй комплекснай дапамогі, якая распрацоўваецца спецыялістамі ЦКРНіР (настаўнікам-дэфектолагам, педагогам-псіхалагам, медыцынскім работнікам і інш.) сумесна з бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) непаўналетніх на аснове вынікаў псіхалага-педагагічнай дыягностыкі.

Асноўнымі арыенцірамі пры распрацоўцы індывідуальных праграм для дзяцей ад нараджэння да 1 года жыцця з'яўляюцца развіццё эмацыянальных зносін са значным дарослым, усіх відаў успрымання, асноўных рухаў і дзеянняў з прадметамі, дамаўленчых рэакцый і маўлення. У рабоце з дзецьмі ад 1 года да 3 гадоў акцэнт робіцца

на развіцці прадметных дзеянняў, фарміраванні перадумоў гульнявой дзейнасці, развіцці зносін і маўлення.

Індывідуальныя праграмы ранняй комплекснай дапамогі распрацоўваюцца на тэрмін ад 3 да 6 месяцаў.

Алгарытм першаснай распрацоўкі індывідуальнай праграмы ранняй комплекснай дапамогі ўключае:

вывучэнне запыту сям'і, якая выходзіць з фактарам рызыкі парушэнняў развіцця або парушэннем псіхафізічнага развіцця, супастаўленне з заключэннем і рэкамендацыямі псіхолога-медыка-педагагічнай камісіі;

аналіз сумесна з бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) непаўналетніх функцыянальных магчымасцей дзіцяці ў межах кожнага напрамку развіцця, вызначэнне яго асаблівых адукацыйных патрэб і патэнцыялу развіцця;

вызначэнне іерархіі асноўных напрамкаў ранняй комплекснай дапамогі ў рабоце з канкрэтным дзіцем;

вызначэнне задач, зместу і метадычных прыёмаў работы па кожным з напрамкаў развіцця на тэрмін рэалізацыі праграмы;

дакументальнае афармленне праграмы.

На этапе вывучэння запыту сям'і важна высветліць мэту звароту бацькоў (законных прадстаўнікоў) дзіцяці, іх чаканні ў дачыненні да яго развіцця, растлумачыць і абмеркаваць рэкамендацыі, якія змяшчаюцца ў заключэнні ЦКРНіР. Вынікам становіцца аптымізацыя або ўдакладненне адукацыйнага запыту бацькоў (законных прадстаўнікоў) непаўналетніх.

Сумесна з бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) дзіцяці складаецца характарыстыка яго функцыянальных магчымасцей, якія суадносяцца з нарматыўнымі паказчыкамі развіцця, абмяркоўваюцца магчымыя прычыны адставання, магчымасці развіцця ў найбліжэйшыя тэрміны (на перыяд распрацоўкі праграмы).

Вызначэнне задач, зместу і метадычных прыёмаў работы з канкрэтным дзіцем па кожным з раздзелаў работы ажыццяўляецца з улікам актуальных магчымасцей і патэнцыялу развіцця дзіцяці. Варта выключыць мэты агульнага характару («Развіваць разуменне маўлення навакольных»). Задача павінна быць канкрэтнай, напрыклад: *фарміраваць уменне адгукацца на ўласнае імя, фарміраваць уменне па просьбе дарослага паказваць часткі цела (ногі, рукі, галава, жывот, спіна) і г. д.* Педагагічным работнікам ЦКРНіР сумесна з бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) дзіцяці варта спланаваць віды і прыёмы работы (сумесныя дзеянні, дзеянні па перайманні, па славеснай інструкцыі і

інш.), абмеркаваць віды дапамогі, якія могуць быць выкарыстаны пры ўзнікненні цяжкасцей.

Заклучны этап – дакументальнае афармленне, абавязковае ўзгадненне з бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) дзіцяці з АПФР, зацвярджэнне індывідуальнай праграмы ранняй комплекснай дапамогі кіраўніком установы адукацыі.

Комплексная ацэнка эфектыўнасці рэалізацыі індывідуальных праграм ранняй комплекснай дапамогі можа ўключаць характарыстыку дынамікі развіцця па кожнай з галін, ацэнку дасягнення пастаўленых мэт, прычын, якія абумовілі вынікі ніжэйшыя за прагназаваныя.

Выкарыстанне сродкаў альтэрнатыўнай і дадатковай камунікацыі ў рабоце з дзецьмі з АПФР

У большасці дзяцей з цяжкімі і (або) многымі фізічнымі і (або) псіхічнымі парушэннямі абцяжараны кантакт з навакольнымі людзьмі, адсутнічае магчымасць паведаміць вербальна пра сябе, свае патрэбы, інтарэсы, пачуцці і перажыванні. Таму адна з найважнейшых задач у працы з дадзенай катэгорыяй дзяцей складаецца ў навучанні іх даступнай сістэме камунікацыі з мэтай нармалізацыі жыццядзейнасці, уключэння ў сацыяльна-эмацыянальнае ўзаемадзеянне.

Падбор аптымальнага сродку камунікацыі, поспех працы па навучанні падтрымальнай і альтэрнатыўнай камунікацыі залежаць ад індывідуальных магчымасцей канкрэтнага дзіцяці, прафесійнай кампетэнтнасці педагагічных работнікаў, актыўнага ўключэння ў дадзены працэс навакольных (бацькоў (законных прадстаўнікоў) непаўналетніх, суседзяў, сяброў і г. д.).

У навучанні камунікацыі дзяцей з парушэннямі функцый апорна-рухальнага апарату, якія маюць парушэнні навыкаў вербальных зносін, перавага аддаецца графічным сімвалам і тэхнічным прыладам, падбор і адаптацыя якіх з'яўляюцца доўгім і складаным працэсам, што залежыць ад цяжкасці парушэння, індывідуальных магчымасцей і патрэб кожнага канкрэтнага карыстальніка. Дзеці з аўтыстычнымі парушэннямі часцей выкарыстоўваюць графічныя сродкі, а менавіта карцінныя сімвалы камунікацыі (Picture Communication Symbols). Дзеці з інтэлектуальнымі парушэннямі могуць выкарыстоўваць і графічныя знакі, і жэсты, і тэхнічныя прылады, і камунікацыю з дапамогай прадметаў. Для кожнага канкрэтнага карыстальніка можна падабраць, а калі ёсць неабходнасць, то і адаптаваць невербальны сродак. Гэта дасць магчымасць павысіць якасць яго жыцця і створыць умовы для адчування сябе паўнапраўным камунікатыўным партнёрам.

Планаванню карэкцыйна-педагагічнай працы па навучанні падтрымальнай і альтэрнатыўнай камунікацыі павінна папярэднічаць распазнаванне патрэб, актуальных навыкаў і магчымасцей дзіцяці, якое не размаўляе. Найбольш часта ўжывальнымі сродкамі падтрымліваючай і альтэрнатыўнай камунікацыі з'яўляюцца жэсты, графічныя сродкі і спецыялізаваныя тэхнічныя прылады рознай ступені складанасці (камунікатары).

У аснове камунікацыі з дапамогай жэстаў (знакаў) ляжаць самыя распаўсюджаныя натуральныя жэсты, якія выкарыстоўваюцца кожным чалавекам на пэўным этапе яго камунікатыўнага развіцця. Усе жэсты аб'яднаны ў сітуацыйныя блокі: сацыяльнае ўзаемадзеянне, гігіена і догляд, ежа і пітво, адзенне і абутак, эмоцыі і адчуванні, сям'я і людзі.

Тэхнічныя прылады адрозніваюцца па памеры, вазе і аб'ёме дадзеных, якія яны могуць захоўваць, а таксама спосабе доступу да інфармацыі. Дзякуючы праграмнаму забеспячэнню ў іх складзе яны дазваляюць чалавеку сінтэзаваць, захоўваць і ажыццяўляць пошук электронных галасавых паведамленняў, запіс якіх ажыццяўляецца за кошт алічбоўкі і (або) сінтэзавання голасу. У большасці выпадкаў алічбаваныя сістэмы ўзнаўляюць папярэдне запісаныя словы або фразы, якія падмацаваны адпаведнымі графічнымі выявамі (малюнкамі, фатаграфіямі, бліс-сімваламі і г. д.). Шырока выкарыстоўваюцца камунікатыўныя дадаткі для смартфонаў і планшэтаў (LetMeTalk, «Сезам», «Зразумей мяне», «Аўтызм. Зносіны», «Гавары моўчкі», «Камунікатар ДАР»).

Арганізацыя адукацыйнага працэсу з дзецьмі з парушэннем слыху

Пры працы з дзецьмі з парушэннем слыху варта ўлічваць асаблівасці фарміравання ў іх гульнявой дзейнасці, неабходнасць правядзення працы па музычнай стымуляцыі, развіцці навыкаў зносін.

Ключавымі этапамі *развіцця гульнявой дзейнасці* дзяцей з парушэннем слыху з'яўляюцца: выкліканне і развіццё цікавасці да цацак і дзеянняў з імі, фарміраванне прадметна-адлюстравальнай гульнявой дзейнасці, накіраванай на фарміраванне ўяўленняў і ўменняў дзейнічаць з цацкай у адпаведнасці з функцыянальным прызначэннем, фарміраванне сюжэтна-адлюстравальнай гульні, навучанне сюжэтна-ролевым гульням. Пры гэтым асноўнай стратэгіяй развіцця гульнявой дзейнасці дзяцей з парушэннем слыху ранняга і дашкольнага ўзросту выступае паэтапнае фарміраванне ўсё больш ускладненых спосабаў гульнявых дзеянняў на аснове ўзбагачэння жыццёвага вопыту ва ўмовах эмацыянальнага і маўленчага ўзаемадзеяння з дарослым.

Адным з дзейсных сродкаў развіцця і карэкцыі вымаўленчага боку вуснага маўлення дзяцей з парушэннем слыху дашкольнага ўзросту з'яўляецца музычная стымуляцыя. Музычныя гукі выступаюць у якасці базы для авалодання дзецьмі з парушэннем слыху ўяўленнямі аб якасцях маўленчых гукаў. Сваяцтва маўленчага і музычнага інтанавання дазваляе ажыццяўляць перанос уменняў, сфарміраваных на аснове сродкаў музыкі, у працэс авалодання маўленчымі ўменнямі. Пры гэтым варта ўлічваць, што гукі музыкі, як і іншыя немаўленчыя гукі, больш даступныя для ўспрымання на слых дзецям з парушэннем слыху.

Уключэнне ў адукацыйны працэс з дзецьмі з парушэннем слыху музычнай стымуляцыі патрабуе ўзгодненай працы настаўніка-дэфектолага і музычнага кіраўніка, выразнага вызначэння задач карэкцыйнай работы, рашэнне якіх будзе ажыццяўляцца з выкарыстаннем сродкаў музычнай стымуляцыі.

Да прыярытэтных задач выхавання і навучання дзяцей дашкольнага ўзросту з парушэннем слыху адносіцца фарміраванне і развіццё звязнага маналагічнага маўлення як сродку зносін, пазнання і сацыялізацыі. Гэта абумоўлена важнасцю фарміравання на ўзроўні дашкольнай адукацыі асноўных тэкставых уменняў, якія складаюць базу для авалодання тэкставай кампетэнтнасцю на ўзроўні агульнай сярэдняй адукацыі.

У адукацыйным працэсе з выхаванцамі з парушэннем слыху праца з тэкстамі ажыццяўляецца ў двух напрамках. З аднаго боку, фарміраванне ўменняў успрымаць, разумець і ўзнаўляць тэксты выступае адной з задач карэкцыйных заняткаў. З іншага боку, тэкст з'яўляецца адным са сродкаў авалодання зместам адукацыйных абласцей на ўзроўні дашкольнай адукацыі.

У працэсе карэкцыйных заняткаў «Развіццё маўлення» вучэбнага плана спецыяльнай дашкольнай установы для дзяцей з парушэннем слыху ў выхаванцаў фарміруюцца тэкставыя ўменні, неабходныя для авалодання зместам адукацыйных абласцей. Разам з тым, улічваючы шырокі дыяпазон адрозненняў у маўленчым развіцці дзяцей з парушэннем слыху, мэтазгодным з'яўляецца забеспячэнне пераемнасці работы з тэкстам у межах карэкцыйных заняткаў і заняткаў па адукацыйнай галіне «Мастацкая літаратура».

Паспяховаму засваенню зместу адукацыйнай галіны «Мастацкая літаратура» дзецьмі з парушэннем слыху на першым годзе навучання могуць перашкаджаць недастатковы ўзровень маўленчага развіцця дадзенай катэгорыі выхаванцаў, што не дазваляе ў поўнай меры авалодаць зместам тэкстаў, а таксама аб'ём вучэбных гадзін, прадугледжаных для вывучэння адукацыйнай галіны (0,5 – 1 гадзіна на тыдзень).

Улічваючы вышэйсказанае, забяспечваецца пераемнасць у рабоце настаўніка-дэфектолага, які рэалізуе змест карэкцыйных заняткаў «Развіццё маўлення», і выхавальніка дашкольнай адукацыі, які рэалізуе змест адукацыйнай галіны «Мастацкая літаратура».

Пры планаванні працы над тэкстам настаўніку-дэфектолагу сумесна з выхавальнікам дашкольнай адукацыі рэкамендуецца:

падрыхтаваць адбор тэкстаў, над якімі будзе ажыццяўляцца работа, з улікам патрабаванняў адукацыйнай галіны «Мастацкая літаратура» вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі і ўзроўню слыхамаўленчага развіцця выхаванцаў;

адаптаваць змест тэксту з улікам узроўню слыхамаўленчага развіцця выхаванцаў (змяніць аб'ём, спрасціць лексіка-граматычныя сродкі);

вызначыць колькасць заняткаў, у працэсе якіх будзе ажыццяўляцца праца над тэкстам на карэкцыйных занятках «Развіццё маўлення» і занятках па адукацыйнай галіне «Мастацкая літаратура»;

вызначыць задачы і змест работы на кожных занятках, выкарыстаныя метадычныя прыёмы і віды работ, наглядныя і дыдактычныя сродкі.

Неабходна ўказаць на вядучую ролю настаўніка-дэфектолага пры вызначэнні шляхоў адаптацыі зместу, сродкаў і метадычных прыёмаў работы над тэкстам з улікам інварыянтных і варыятыўных асаблівых адукацыйных патрэб выхаванцаў. Так, варта абмеркаваць з выхавальнікам дашкольнай адукацыі акустычныя ўмовы ўспрымання тэксту выхаванцамі з парушэннем слыху, прыёмы семантызацыі лексікі, віды работ над сэнсавым бокам тэксту, наглядныя апоры, якія мэтазгодна выкарыстоўваць пры рабоце з тэкстам («рухомыя» карціны, сюжэтныя карціны, серыі карцін) і інш.

Арганізацыя адукацыйнага працэсу з дзецьмі з цяжкімі парушэннямі маўлення

Карэкцыйная работа з дзецьмі дашкольнага ўзросту як з цяжкімі, так і з лёгкімі парушэннямі маўлення, якія выпраўляюцца ва ўмовах пункта карэкцыйна-педагагічнай дапамогі, уключае папярэджанне дыслексіі, дысграфіі і дызарфаграфіі, што прадугледжвае развіццё псіхічных працэсаў і функцый, якія ляжаць у аснове авалодання чытаннем і пісьмом. Дадзеная прапедэўтычная праца забяспечвае пераемнасць карэкцыйнай накіраванасці адукацыйнага працэсу з дзецьмі з парушэннямі маўлення на ўзроўні дашкольнай адукацыі і на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі.

З мэтай папярэджання парушэнняў пісьмовага маўлення ў дзяцей асаблівую ўвагу неабходна надаць развіццю сэнсаматорнай сферы

(зрокавага і слыхавога ўспрымання, тэмпа-рытмічнага пачуцця, графаматорных уменняў), увагі, памяці, мыслення, усіх бакоў вуснага маўлення (вымаўленчага, лексіка-граматычнага, а таксама звязнага маўлення), удасканаленню фанематычнага слыху і на іх аснове фарміраванню базавых аперацый моўнага аналізу і сінтэзу і навучанню грамаце; развіццю матывацыі, уменняў планаваць сваю дзейнасць, выяўляць памылкі ў працэсе дзейнасці і г. д.

Для выяўлення дзяцей, якія маюць схільнасць да парушэнняў чытання, рэкамендуецца праводзіць скрынінгавае вывучэнне з выкарыстаннем стандартызаванай метадыкі А.М. Корнева «Методыка ранняга выяўлення дыслексіі» і па яго выніках удакладняць змест як планаванай карэкцыйнай работы, так і кансультавання бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў па пытаннях папярэджання парушэнняў пісьмовага маўлення выхаванцаў на наступных этапах навучання.

Арганізацыя адукацыйнага працэсу з дзецьмі з парушэннямі псіхічнага развіцця (цяжкасцямі ў навучанні)

Пры працы з дзецьмі з парушэннямі псіхічнага развіцця (цяжкасцямі ў навучанні) асабліва ўвага надаецца папярэджанню спецыфічнага расстройства арыфметычных навыкаў (дыскалькуліі). Пры гэтым значным з'яўляецца вывучэнне стану ў дзяцей далікавых колькасных уяўленняў, несфарміраванасць якіх да 4 гадоў можа сведчыць аб фактары рызыкі ўзнікнення дыскалькуліі.

Пры вывучэнні стану сфарміраванасці элементарных матэматычных уяўленняў у выхаванцаў дадзенай катэгорыі рэкамендуецца выкарыстанне наступных заданняў:

паказ і называнне якасных прымет прадметаў (колера, форма, велічыня);

параўнанне прадметаў па велічыні практычным шляхам;

групіроўка па адной, па дзвюх якасных прыметах;

серыяцыя (складанне спарадкаванага раду прадметаў па змяншэнні прыметы, па ўзрастанні прыметы, з чаргаваннем прыметы);

распазнаванне мностваў па колькаснай прымеце (распазнаванне «адзін», «шмат», «мала»; распазнаванне паняццяў «усе», «кожны»; уменне адказваць на пытанне «колькі?» словамі «адзін», «шмат»);

параўнанне мностваў з двух і трох (трох і чатырох) прадметаў па колькасці шляхам накладання, прыкладання, парнага аб'яднання іх элементаў, выбраных па адным з кожнага мноства, і шляхам графічнага суаднясення; устанаўленне адносін «больш – менш», «столькі ж», «пароўну», «на адзін больш», «на адзін менш»;

пераўтварэнне мностваў, якія змяняюць колькасць (ураўноўванне колькасці, павелічэнне колькасці, памяншэнне колькасці);

прасторавая арыенціроўка (вызначэнне правай і левай часткі цела); выкарыстанне ў маўленні слоў, якія выказваюць размяшчэнне прадметаў у прастору (на, пад, за, побач), напрамак руху (наперад, назад, уверх, уніз), размяшчэнне прадметаў у прастору ў сітуацыі параўнання (вышэй – ніжэй, далёка – блізка, далей – бліжэй); арыенціроўка на аркушы паперы (размяшчэнне аб'екта ўверсе, унізе, у сярэдзіне аркуша).

У карце абследавання дзіцяці адлюстроўваюцца выкананне прыведзеных заданняў, самастойнасць іх выканання і эфектыўнасць прыняцця дапамогі, фармулюецца педагагічнае заключэнне аб неабходнасці правядзення работы па папярэджанні дыскалькуліі.

З улікам вынікаў вывучэння элементарных матэматычных уяўленняў вызначаюцца канкрэтныя задачы карэкцыйнай работы.

У пункце карэкцыйна-педагагічнай дапамогі папярэджанне дыскалькуліі ў дзяцей з парушэннямі псіхічнага развіцця (цяжкімі ў навучанні) можа вылучацца як самастойны раздзел каляндарна-тэматычнага плана. У спецыяльных дашкольных установах, спецыяльных групах, у групах інтэграванага навучання і выхавання ўстаноў дашкольнай адукацыі працу па папярэджанні дыскалькуліі рэкамендуецца планаваць у межах карэкцыйных заняткаў па развіцці пазнавальнай дзейнасці.

Найважнейшай задачай і абавязковым складнікам гэтай працы з'яўляецца фарміраванне ў дзяцей колькасных уяўленняў і ўменняў дзейнічаць з колькасцю, што прадугледжвае выкарыстанне адпаведнага матэрыялу і атрымлівае адлюстраванне ў фармулёўцы тэм заняткаў у каляндарна-тэматычным плане (напрыклад, «Адносіны адзін – шмат, шмат – мала», «Адносіны больш, менш, роўна», «Утварэнне мноства, роўнага дадзенаму» і г. д.).

Пры планаванні заняткаў па папярэджанні дыскалькуліі неабходна мець на ўвазе, што пераход да дзеянняў з апорай на зрокава-прасторавае ўспрыманне павінен ажыццяўляцца па меры асваення практычных дзеянняў па пераўтварэнні прадметных мностваў і ўмення прагаворваць гэтыя дзеянні. Акрамя таго, у змесце заняткаў прадугледжваецца вырашэнне задач фарміравання сэнсаматорных функцый, лагічных аперацый, сукцэсіўных і сімультаных працэсаў, маўленчых перадумоў, інтэграцыі маўленчых і немаўленчых функцый пры фарміраванні элементарных матэматычных уяўленняў.

Арганізацыя адукацыйнага працэсу з дзецьмі з інтэлектуальнай недастатковасцю

Пры навучанні грамаце дзяцей дашкольнага ўзросту з інтэлектуальнай недастатковасцю змест работы прадугледжвае фарміраванне ў іх цікавасці да роднай мовы, да сродкаў яе сэнсавага зместу і выразнасці, выхаванне маўленчай увагі, маўленчага слыху, развіццё маўлення дзяцей, а таксама дапаўняе і дазваляе замацоўваць тыя ўяўленні, уменні і навыкі, якія дзіця з інтэлектуальнай недастатковасцю атрымлівае на занятках па адукацыйнай галіне «Развіццё маўлення».

Асаблівая ўвага пры навучанні грамаце надаецца развіццю слыхавога, фанематычнага ўспрымання, карэкцыі недахопаў вымаўлення гукаў і ўмацаванню мышцаў артыкуляцыйнага апарату, пашырэнню ўяўленняў аб навакольным свеце, развіццю зрокава-прасторавага ўспрымання, маўлення выхаванцаў, дробных мышцаў рукі дзіцяці з мэтай падрыхтоўкі да авалодання навыкамі пісьма.

Заданні, накіраваныя на фарміраванне гатоўнасці дзяцей дашкольнага ўзросту да авалодання граматай, уключаюцца ва ўсе віды заняткаў, якія праводзяцца з выхаванцамі старшага дашкольнага ўзросту. Неабходна таксама ўлічваць характэрную для дзяцей дашкольнага ўзросту з інтэлектуальнай недастатковасцю нізкую матывацыю да дзейнасці. У многіх з іх не ўзнікае патрэбы навучыцца пісаць, чытаць, пазнаваць новае і да т. п. У сувязі з гэтым узмацняецца значэнне спецыяльных метадаў стымулявання і матывацыі дзейнасці дзяцей.

Арганізацыя адукацыйнага працэсу з дзецьмі з аўтыстычнымі парушэннямі

Яксная своеасаблівасць псіхафізічнага развіцця дзяцей дашкольнага ўзросту з аўтыстычнымі парушэннямі абумоўлівае мадыфікацыю і адаптацыю зместу адукацыі, сродкаў і ўмоў яе рэалізацыі, а таксама ўстанаўлівае пэўныя патрабаванні да зместу карэкцыйных заняткаў з улікам асаблівых адукацыйных патрэб дзяцей з аўтыстычнымі парушэннямі (нарошчванне ведаў і ўменняў у кантэксце; памяншэнне аб'ёму разавай дозы вучэбнага матэрыялу; візуалізацыя матэрыялу; павышаная ўвага да сацыяльнай практыкі, неабходнасці ўзмацнення кампенсаторнай асновы іх навучання).

Вядучымі напрамкамі ў сістэме карэкцыйнай працы з дзецьмі дашкольнага ўзросту з аўтыстычнымі парушэннямі з'яўляюцца: фарміраванне сацыяльных паводзін, навыкаў камунікацыі і ўзаемадзеяння. Дэфіцыт спецыфічных навыкаў неабходна ліквідаваць у пэўнай паслядоўнасці, рухаючыся ад простага пасільнага ўзаемадзеяння,

арыентаванага на засяроджванне і элементарнае ўспрыманне, да складанага навучальнага ўзаемадзеяння з правіламі; ад прыватнага дзеяння да агульнага ўмення, якое інтэгруе некалькі навываў, ад узаемадзеяння з аб'ектамі да сацыяльнага ўзаемадзеяння; ад знаёмства з асобнымі часткамі гульні да цэлага гульнявога ўзаемадзеяння ў правільнай паслядоўнасці.

Настаўнік-дэфектолаг на дыягнастычнай аснове вызначае ўзровень сфарміраванасці сацыяльных паводзін, навываў камунікацыі і ўзаемадзеяння, затым выбірае метады і прыёмы, якія адпавядаюць індывідуальным патрэбам выхаванца, яго магчымасцям і ўзроўню функцыянальнасці. Дадзеныя дыягнастычнага абследавання складаюць аснову для адбору зместу, вызначэння мэты, задач і формы правядзення карэкцыйных заняткаў, выбару абсталявання. У працэсе дыягнастычнага ўзаемадзеяння з дзіцём вызначаецца, якія менавіта навывы выхаванец трэніруе спантанна, затым да іх дадаюцца заданні і гульні, блізкія па змесце, якія выклікаюць у яго эмацыянальны водгук.

У пачатку работы мэтай становіцца не навучанне, а ўстанаўленне кантакту з выхаванцам. Адсутнасць водгуку або негатывізм з боку дзіцяці не павінны прыводзіць да скарачэння спроб узаемадзеяння з выхаванцам і абмежавання яго магчымасцей у набыцці новых ведаў і вопыту. Наадварот, негатыўныя рэакцыі павінны стымуляваць настаўніка-дэфектолага да стварэння ўсё новых і новых умоў для сэнсорнага, маторнага, маўленчага і сацыяльнага ўзбагачэння дзіцяці. Галоўная задача метадычнага забеспячэння заняткаў з дзецьмі з аўтыстычнымі парушэннямі – павысіць ступень іх уключанасці ў прадметны і сацыяльны свет. Гэтаму спрыяюць навізна стымулу, візуальныя падказкі, падмацаванне, павышэнне ступені задавальнення ад дзейнасці.

Паступова працэс фарміравання навываў ускладняецца. Паспяховае ўзаемадзеянне з дарослым – першая ступень, аснова для далейшага навучання. Навучанне павінна суправаджацца словам і дзеяннем, што з'яўляецца ўмовай фарміравання слоўнага апасродкавання дзейнасці выхаванца.

Карэкцыйныя заняткі з дзецьмі дашкольнага ўзросту з аўтыстычнымі парушэннямі могуць мець традыцыйную структуру, якая аб'ядноўвае пяць асноўных этапаў.

Арганізацыйны этап прадугледжвае канцэнтрацыю ўвагі дзіцяці, стымуляванне матывацыі на будучую дзейнасць, трансфармацыю мэт заняткаў у мэтавыя ўстаноўкі для выхаванца. Асноўная мэта дадзенага этапу – падрыхтаваць дзіця да ўспрымання вучэбнага матэрыялу.

Этап актуалізацыі ведаў і ўменняў забяспечвае актуалізацыю і ўдакладненне ведаў дзіцяці пра спосабы дзеянняў, варыянты іх прымянення, узнаўленне ўменняў дзейнічаць у адпаведнасці з сітуацыяй.

Этап фарміравання ведаў і ўменняў прадугледжвае іх развіццё (у тым ліку кампенсаторнага характару) у адпаведнасці з індывідуальнай праграмай развіцця дзіцяці, якая складаецца на падставе вынікаў дыферэнцыяльнай і паглыбленай псіхалага-педагагічнай дыягностыкі.

Этап прымянення ведаў і ўменняў прадугледжвае адпрацоўку і замацаванне ўмення выхаванца, што складае ключавую мэту карэкцыйных заняткаў, шляхам самастойнага пошуку ім неабходных ведаў, уменняў і спосабаў дзеянняў для эфектыўнага вырашэння пастаўленай задачы.

Этап кантролю і ацэнкі ведаў і ўменняў, з аднаго боку, забяспечвае настаўніку-дэфектолагу магчымасць вызначыць ступень сфарміраванасці ўмення, прычыны цяжкасцей, якія перашкаджаюць яго якасному засваенню, намеціць варыянты змены метадыкі яго фарміравання на наступных занятках; з другога – мяркуе ажыццяўленне ацэнкі паспяховасці дзейнасці дзіцяці.

Пры вызначэнні зместу карэкцыйных заняткаў ажыццяўляюцца яго адбор і сістэматызацыя ў адпаведнасці з паказчыкамі, якія характарызуюць сферы камунікацыі, узаемадзеяння, канструявання і рэалізацыі сацыяльных паводзін дзяцей дашкольнага ўзросту з аўтыстычнымі парушэннямі. Узровень маўленчага і кагнітыўнага развіцця, імітацыйных і маторных навыкаў, асаблівасцей успрымання вызначае выбар камунікатыўнай сістэмы, якая выкарыстоўваецца ў працэсе працы з дзіцем. Яго інтэлектуальнае развіццё з'яўляецца патэнцыялам, перадумовай для фарміравання навыку, аднак без спецыяльна арганізаванага ўзаемадзеяння з дзіцем і мэтанакіраванай карэкцыйна-развіццёвай работы патэнцыял застаецца толькі магчымасцю. Такім чынам, пажаданыя сацыяльныя паводзіны можна разглядаць як больш высокі ўзровень развіцця дзіцяці з аўтыстычнымі парушэннямі.

Распрацоўку зместу карэкцыйных заняткаў варта пачынаць з вызначэння навыкаў, якія плануецца фарміраваць, або тых спосабаў паводзін, якія неабходна развіваць і / або карэкціраваць. Выбар навыкаў ажыццяўляецца на падставе дадзеных, атрыманых падчас дыягностыкі: узроставая норма (наяўнасць навыку ў аднагодкаў), запыт бацькоў (законных прадстаўнікоў) непаўналетніх, сацыяльная значнасць навыку, інтарэсы і жаданні дзіцяці. Канструяванне зместу вучэбнага матэрыялу карэкцыйных заняткаў мэтазгодна ажыццяўляецца з улікам узроставых і функцыянальных паказчыкаў развіцця выхаванцаў, асаблівых адукацыйных патрэб дзяцей з аўтыстычнымі парушэннямі.

У якасці актуальных напрамкаў рэалізацыі зместу карэкцыйных заняткаў можна вылучыць наступныя: сацыяльная дасведчанасць, сацыяльнае кантактаванне, сацыяльная навучанасць. Карэкцыйныя заняткі па фарміраванні навыкаў сацыяльных паводзін у дзяцей дашкольнага ўзросту з аўтыстычнымі парушэннямі накіраваны на вырашэнне шэрагу задач: фарміраванне ўяўленняў аб сабе, блізкім і далёкім сацыяльным асяроддзі, вобразу пэўнай паводзіннай рэакцыі ў простых сацыяльных сітуацыях, уменняў устанаўліваць кантакты з людзьмі, рэалізоўваць сацыяльныя ролі; стымуляванне сацыяльнай актыўнасці, сацыяльнай цікавасці.

Да асноўных стратэгий, якімі варта кіравацца настаўніку-дэфектолагу пры правядзенні карэкцыйных заняткаў з дзецьмі з аўтыстычнымі парушэннямі, адносяцца: стварэнне шматлікіх сітуацый для навучання; прымяненне візуальнай дапамогі ў выглядзе малюнкаў, жэстаў, картак і інш.; аказанне фізічнай дапамогі; прад'яўленне мадэлі паводзін або дэманстрацыя жаданых паводзін; вербалізацыя; выкарыстанне прамых і ўскосных указанняў.

Правядзенне карэкцыйных заняткаў прадугледжвае насычэнне дзіцячай дзейнасці эмацыянальна значнымі элементамі, арганізацыю натуральнага навучання (у менш структураваных умовах) і сацыяльнага падмацавання. Актывізацыя ўспрымання, перапрацоўкі і самастойнага ўзнаўлення інфармацыі і дзеянняў у розных сацыяльных сітуацыях можа быць забяспечана за кошт строгай алгарытмізацыі дзейнасці выхаванцаў. Алгарытмы даюць магчымасць дзецям з аўтыстычнымі парушэннямі адэкватна расчляняць дзеянні на этапы, напаўняць іх зместам і ўстанаўліваць парадак рэалізацыі. Навучанне праз асобныя спробы мае на ўвазе падзел навыку на менш складаныя элементы, кожны з якіх асвойваецца асобна. Дзіцяці гэта забяспечвае пэўную ступень камфорту, паколькі яно дзейнічае ў адпаведнасці з абмежаванай інструкцыяй (алгарытмам), атрымлівае падказкі, падмацаванні, назірае рэакцыі педагогічнага работніка на свае памылкі. Натуральнае з'яўленне або прад'яўленне жаданага стымулу (падмацавальніку), у тым ліку з боку аднагодкаў, або ліквідацыя (памяншэнне) непрыемнага стымулу непасрэдна пасля рэакцыі дзіцяці дазваляе спыніць непажаданыя або выклікаць пажаданыя паводзіны і будзе стымуляваць выкарыстанне станоўчых навыкаў паводзін, якія спрыяюць інтэграцыі дзіцяці ў калектыў аднагодкаў. Генералізацыя забяспечвае перанос навыкаў, набытых на занятках, у розныя сацыяльныя сітуацыі ў натуральным асяроддзі.

Эфектыўнасць карэкцыйных заняткаў па фарміраванні навыкаў сацыяльных паводзін у дзяцей дашкольнага ўзросту з аўтыстычнымі

парушэннямі можа быць забяспечана пры ўмове выкарыстання як традыцыйных метадаў навучання (славесных, наглядных і практычных), так і спецыфічных (сэнсорнай інтэграцыі, сацыяльных гісторый, відэамадэлінгу, структуравання і візуалізацыі, навучальнага ўзаемадзеяння, распазнавання і інш.).

Выбар формы правядзення карэкцыйных заняткаў вызначаецца зместам працы і канчатковым вынікам, на які арыентавана дзейнасць педагогічнага работніка. Так, фарміраванне сацыяльнай дасведчанасці мэтазгодна рэалізоўваць праз сістэму індывідуальных заняткаў з улікам асаблівасцей развіцця, магчымасцей і патрэб дзяцей. Фарміраванне навыкаў сацыяльнага кантактавання можа ажыццяўляцца як на індывідуальных (дзеянне з прадметам у прысутнасці дарослага, уступленне ў кантакт з дарослым пры дапамозе прадмета, уступленне ў кантакт у адпаведнасці з простаю інструкцыяй і інш.), так і на падгрупавых занятках (ініцыяванне кантакту з аднагодкамі рознымі спосабамі, уступленне ў кантакт у працэсе гульні і інш.). Сацыяльнае навучанне таксама аптымальна здзяйсняць як на індывідуальных (дзеянне з бытавым прадметам у адпаведнасці з яго функцыянальным прызначэннем і інш.), так і на падгрупавых занятках (назіранне за дзеяннямі равеснікаў; капіраванне простых жэстаў, дзеянняў; знаходжанне ў непасрэднай блізкасці з іншымі дзецьмі; адказ на запрашэнне да ўзаемадзеяння; здзяйсненне сэнсорных абарон і інш.).

Да ўмоў эфектыўнай рэалізацыі зместу карэкцыйных заняткаў па фарміраванні сацыяльных паводзін, навыкаў камунікацыі і ўзаемадзеяння ў дзяцей з аўтыстычнымі парушэннямі дашкольнага ўзросту адносяцца: насычанасць адукацыйнага асяроддзя, адаптацыя дыдактычных матэрыялаў з улікам асаблівых адукацыйных патрэб навучэнцаў, узгодненасць дзеянняў удзельнікаў адукацыйнага працэсу, своечасовасць падмацаванняў, пасільнасць заданняў і ўлік функцыянальных магчымасцей выхаванцаў.

Звяртаем увагу, што з 2020/2021 навучальнага года ў рэспубліцы рэалізуецца эксперыментальны праект «Апрабацыя зместу карэкцыйных заняткаў па фарміраванні навыкаў сацыяльных паводзін, камунікацыі і ўзаемадзеяння ў дзяцей дашкольнага ўзросту з расстройствамі аўтыстычнага спектру». Спецыялісты ўстаноў адукацыі, у якіх арганізавана навучанне і выхаванне дашкольнікаў з аўтыстычнымі парушэннямі, могуць азнаёміцца са зместам карэкцыйных заняткаў для дадзенай катэгорыі выхаванцаў на нацыянальным адукацыйным партале: <https://adu.by/> *Галоўная / Адукацыйны працэс. 2021/2022 навучальны год /*

Спецыяльная адукацыя, на сайце <http://asabliva.by> і выказаць заўвагі і прапановы да 1 мая 2022 года на адрас: asabliva@gmail.com.

Для дзяцей з аўтыстычнымі парушэннямі, пры неабходнасці, арганізуецца персанальнае суправаджэнне (у групавой або індывідуальнай форме). Мэтазгоднасць персанальнага суправаджэння вызначае ЦКРНiP у працэсе абследавання. Персанальнае суправаджэнне такіх дзяцей ажыццяўляе выхавальнік дашкольнай адукацыі.

Дзейнасць выхавальніка дашкольнай адукацыі ў межах персанальнага суправаджэння выхаванцаў з аўтыстычнымі парушэннямі накіравана на рэалізацыю наступных задач:

адаптацыю дзіцяці з аўтыстычнымі парушэннямі да ўмоў установы адукацыі;

стварэнне ўмоў для навучання і выхавання дашкольніка з улікам яго магчымасцей і асаблівых адукацыйных патрэб;

стварэнне ўмоў для сацыялізацыі выхаванца, уключэнне яго ва ўзаемадзеянне з педагогічнымі работнікамі, дзецьмі;

стварэнне ўмоў для раскрыцця патэнцыялу дзіцяці.

У адпаведнасці са службовымі абавязкамі, устаноўленымі АКДПС, выхавальнік дашкольнай адукацыі пры арганізацыі персанальнага суправаджэння дзіцяці з аўтыстычнымі парушэннямі ажыццяўляе карэкцыю паводзінных парушэнняў выхаванца, развіццё яго камунікатыўных навыкаў, арганізацыю дзейнасці выхаванца, яго ўзаемадзеяння з дзецьмі і педагогічнымі работнікамі, адаптацыю асяроддзя і вучэбнага матэрыялу, дапамогу ў выкананні санітарна-бытавых уменняў, у адаптацыі ў прасторы ўстановы адукацыі, уключэнне ў дзіцячы калектыў, фарміраванне талерантнага стаўлення да дзяцей дадзенай катэгорыі ва ўстанове адукацыі.

Звяртаем увагу, што ў адпаведнасці з кваліфікацыйнымі патрабаваннямі выхавальнікі дашкольнай адукацыі, якія ажыццяўляюць персанальнае суправаджэнне, абавязаны прайсці павышэнне кваліфікацыі па пытаннях аказання карэкцыйнай дапамогі дзецям з аўтыстычнымі парушэннямі.

Змест дзейнасці выхавальніка дашкольнай адукацыі, які ажыццяўляе персанальнае суправаджэнне, адлюстроўваецца ў плане работы (на месяц або паўгоддзе) і залежыць ад узросту дзіцяці з аўтыстычнымі парушэннямі, яго функцыянальных магчымасцей, рэкамендаванай адукацыйнай праграмы. План работы можа ўключаць асноўныя напрамкі дзейнасці па суправаджэнні дзяцей дадзенай катэгорыі, задачы, якія трэба рэалізаваць, выкарыстаныя прыёмы, указанне даты праведзеных мерапрыемстваў. Яго мэтазгодна дапоўніць раздзелам «Заўвага»

(для фіксацыі асноўных дасягненняў дзіцяці, цяжкасцей і іх прычын, якія ўзнікаюць у працэсе навучання і выхавання, часу прадуктыўнай дзейнасці выхаванца, ступені яго ўключэння ва ўзаемадзеянне з аднагодкамі і г. д.). Атрыманыя звесткі дазваляць вызначыць прычыны паводзінных парушэнняў, падабраць эфектыўныя прыёмы работы з дзіцем, вызначыць узровень аптымальнай сэнсорнай нагрузкі.

План работы абмяркоўваецца з бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) непаўналетняга, настаўнікам-дэфектолагам, выхавальнікам установы дашкольнай адукацыі. Пры неабходнасці ў яго ўносяцца карэктывы.

Адной з важных умоў эфектыўнасці адукацыйнага працэсу з выхаванцамі з аўтыстычнымі парушэннямі выступае ўдасканаленне ўзаемадзеяння з іх бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) з мэтай забеспячэння аднастайнасці і пераемнасці карэкцыйна-педагагічнага ўздзеяння, замацавання атрыманых навыкаў у натуральным асяроддзі.

Асаблівасці арганізацыі адукацыйнага працэсу з дзецьмі з парушэннямі зроку

У працы з дзецьмі з парушэннямі зроку рэкамендуецца звяртаць увагу на фарміраванне іх самастойнасці ў розных сферах жыццядзейнасці, развіццё сацыяльнай актыўнасці, цікавасці да паўсядзённых падзей, да жыцця дарослых і аднагодкаў, уменні выконваць правілы культуры зносін і паводзін, здольнасці праяўляць валявое намаганне, суперажываць, клапаціцца аб старэйшых і малодшых, дапамагаць, усведамляць і праяўляць свае індывідуальныя магчымасці, творчыя здольнасці, што ў далейшым забяспечыць паспяховую сацыялізацыю дзяцей дадзенай катэгорыі.

Пры парушэннях зроку выяўляюцца спецыфіка ў маўленчым развіцці выхаванцаў. Дадзеныя даследаванняў паказваюць, што больш за траціну дзяцей дашкольнага ўзросту з парушэннямі зроку маюць усе тыпы парушэнняў вымаўлення, фанетыка-фанематычнае недаразвіццё маўлення, агульнае недаразвіццё маўлення. Маўленне, з'яўляючыся сродкам зносін і пазнання навакольнага свету, паступова становіцца для іх асноўнай крыніцай атрымання інфармацыі. Умовы двухмоўя могуць істотна ўскладніць гэты працэс. У групе другога ранняга ўзросту (ад 1 года да 2 гадоў), першай малодшай групе (ад 2 да 3 гадоў), у першым паўгоддзі ў другой малодшай групе (ад 3 да 4 гадоў) рэкамендуецца рэалізоўваць змест адукацыйных галін «Развіццё маўлення» («Развитие речи») у нерэгламентаванай дзейнасці праз арганізацыю маўленчых зносін: слуханне фальклорных і мастацкіх твораў на беларускай (рускай) мове,

выкарыстанне асноўных форм маўленчага этыкету ў сітуацыях зносін, засваенне назваў прадметаў блізкага бытавога акружэння і да т. п.

У сярэдняй (ад 4 да 5 гадоў) і старшых (ад 5 да 6 і ад 6 да 7 гадоў) групх пры рэалізацыі зместу названых адукацыйных галін рэкамендуецца выкарыстоўваць адаптаваны змест вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі для дзяцей з парушэннямі зроку. Звяртаем увагу, што раздзел «Моўныя зносіны» абноўленага зместу вучэбнай праграмы адпавядае зместу, які прадстаўлены ў адукацыйнай галіне «Дзіця і грамадства» адаптаванага зместу вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі для дзяцей з парушэннямі зроку (раздзелы «Узаемадзеянне з аднагодкамі і дарослымі», «Гульнявая дзейнасць»).

Пры рэалізацыі зместу адукацыйнай галіны «Выяўленчае мастацтва» рэкамендуецца ў групе другога ранняга ўзросту (ад 1 года да 2 гадоў), першай малодшай групе (ад 2 да 3 гадоў) і ў першым паўгоддзі ў другой малодшай групе (ад 3 да 4 гадоў) заняткі аплікацыяй планаваць не часцей за адзін раз на месяц.

Заняткі па адукацыйнай галіне «Выяўленчае мастацтва» могуць праводзіцца сумесна выхавальнікам дашкольнай адукацыі і настаўнікам-дэфектолагам (тыфлапедагогам). Пры гэтым тыфлапедагог ажыццяўляе фарміраванне спосабаў абследавання аб'ектаў, уменняў выконваць практычныя дзеянні з дапамогай інструментаў і спецыяльных прыстасаванняў (шаблонаў, трафарэтаў і інш.) на пачатковым этапе авалодання выяўленчымі навыкамі.

Пры рэалізацыі зместу адукацыйнай галіны «Мастацкая літаратура» ў групе другога ранняга ўзросту (ад 1 года да 2 гадоў), першай малодшай групе (ад 2 да 3 гадоў), другой малодшай групе (ад 3 да 4 гадоў) ва ўстановах адукацыі з рускай мовай навучання і выхавання рэкамендуецца выкарыстанне твораў мастацкай літаратуры і фальклору на рускай мове, ва ўстановах адукацыі з беларускай мовай навучання і выхавання – твораў мастацкай літаратуры і фальклору на беларускай мове. Пачынаючы з сярэдняй групы (ад 4 да 5 гадоў) у спецыяльна арганізаванай дзейнасці выкарыстоўваюцца творы мастацкай літаратуры і фальклору на рускай і беларускай мовах згодна са зместам вучэбнай праграмы.

У сярэдняй (ад 4 да 5 гадоў) і старшай (ад 5 да 7 гадоў) групх забяспечваецца рэалізацыя зместу раздзела «Тэхнічнае канструяванне» вучэбнай праграмы. Пры гэтым выкарыстоўваюцца прыёмы, якія палягчаюць бачнасць аб'ектаў. Канструктыўную дзейнасць дзяцей з парушэннямі зроку неабходна арганізоўваць з выкарыстаннем кампенсаторных уменняў (абследаваць на полісэнсорнай аснове, параўноўваць, выбіраць па ўзоры, вычляняць часткі з цэлага,

устанаўліваць прасторавыя адносіны паміж часткамі адносна адна адной і інш.).

Пры рэалізацыі зместу раздзелаў «Дзіцячае ручное ткацтва», «Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва» для дзяцей з парушэннямі зроку варта выконваць рэжым зрокавай нагрузкі, выкарыстоўваць прыёмы, якія палягчаюць бачнасць аб'ектаў.

Асаблівасці арганізацыі адукацыйнага працэсу ва ўстановах агульнай сярэдняй і спецыяльнай адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйную праграму дашкольнай адукацыі, адукацыйныя праграмы спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі

Установы агульнай сярэдняй адукацыі (школа-інтэрнат для дзяцей-сірот і дзяцей, якія засталіся без апекі бацькоў, вучэбна-педагагічны комплекс: яслі-сад – пачатковая школа, яслі-сад – базавая школа, яслі-сад – сярэдняя школа, дзіцячы сад – пачатковая школа, дзіцячы сад – базавая школа, дзіцячы сад – сярэдняя школа), установы спецыяльнай адукацыі (дапаможная школа-інтэрнат, спецыяльная агульнаадукацыйная школа-інтэрнат) пры рэалізацыі адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі, адукацыйных праграм спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі павінны кіравацца заканадаўствам у сферы дашкольнай і спецыяльнай адукацыі.

Адукацыйны працэс у названых відах устаноў адукацыі ажыццяўляецца цэлы год і арганізуецца ў рэжыме пяцідзённага вучэбнага тыдня; выхаванцы могуць аб'ядноўвацца ў групы аднаго або рознага ўзросту.

Пры складанні вучэбных планаў дадзеных відаў устаноў адукацыі дзейнасць установы адукацыі з дзецьмі дашкольнага ўзросту прадстаўляецца ў выглядзе асобнага раздзела з улікам тыпавога вучэбнага плана, вучэбных планаў спецыяльнай адукацыі, асаблівасцей кантынгенту выхаванцаў і рэсурснага (кадравага і матэрыяльна-тэхнічнага) забеспячэння і зацвярджаецца кіраўніком установы адукацыі. Вучэбныя планы распрацоўваюцца на аснове тыпавога вучэбнага плана, вучэбных планаў спецыяльнай адукацыі з улікам асаблівасцей кантынгенту выхаванцаў і рэсурснага (кадравага і матэрыяльна-тэхнічнага) забеспячэння і зацвярджаюцца кіраўніком установы адукацыі.

Пры наяўнасці ва ўстанове адукацыі рознаўзроставай групы выхаванцаў колькасць вучэбных гадзін на вывучэнне адукацыйных галін разлічваецца для кожнага ўзросту асобна на аснове тыпавога вучэбнага плана дашкольнай адукацыі, вучэбных планаў спецыяльнай адукацыі.

ПЛАНУВАННЯ ДЗЕЙНАСЦІ ЎСТАНОЎ АДУКАЦЫІ

У адпаведнасці з пастаўленымі задачамі гадавы план уключае ў сябе наступныя структурныя кампаненты.

1. *Аналіз работы за папярэдні год, задачы на наступны.* Эфектыўнасць планавання шмат у чым залежыць ад якаснага аналізу выканання плана за папярэдні год, на аснове якога вызначаюцца задачы на наступны год (2–3 задачы). У УДА, якія маюць 1–3 узроставыя групы, можа быць запланавана адна задача.

Асноўнымі патрабаваннямі да аналізу працы ўстановы адукацыі могуць выступаць: выразнасць пабудовы плана па блоках (раздзелах); лагічная паслядоўнасць выкладання матэрыялу; аргументаванасць, параўнанне з папярэднім навучальным годам; дакладнасць ацэнак, якія выключаюць суб'ектывізм; доказнасць высноў; канкрэтнасць і педагогічная абгрунтаванасць прапаноў; магчымае прымяненне ілюстрацыйных матэрыялаў (графіка, табліцы, дыяграмы і інш.).

2. *Арганізацыйна-педагагічныя мерапрыемствы:* аказанне адукацыйных паслуг, якія прадстаўляюцца ўстановай адукацыі; фарміраванне і аснашчэнне развіццёвага прадметна-прасторавага асяроддзя; узаемадзеянне з зацікаўленымі органамі і арганізацыямі; перыядычнасць павышэння кваліфікацыі педагогічных работнікаў, арганізацыя дзейнасці педагогічных саветаў і інш.

3. *Работа з педагогічнымі работнікамі:* формы павышэння прафесійнага ўзроўню педагогічных работнікаў у міжкурсавы перыяд; дыягнастычная работа; падрыхтоўка атэстацыі педагогічных работнікаў; вывучэнне, абагульненне, укараненне, распаўсюджванне эфектыўнага педагогічнага вопыту; самаадукацыя педагогічных работнікаў; эксперыментальная (інавацыйная) дзейнасць педагогічнага калектыву і інш.

4. *Выхаваўчая работа:* мерапрыемствы па сацыяльна-маральным, асобасным, эстэтычным, экалагічным і фізічным выхаванні з удзелам выхаванцаў (правядзенне конкурсаў, выстаў, экскурсій, фізкультурна-аздраўленчых мерапрыемстваў і г. д.).

5. *Псіхалага-педагагічнае і медыцынскае суправаджэнне адукацыйнага працэсу:* формы работы педагога-псіхалага, медыцынскіх работнікаў, педагога сацыяльнага.

6. *Узаемадзеянне з сем'ямі выхаванцаў:* формы работы па павышэнні псіхалага-педагагічнай кампетэнтнасці бацькоў (законных прадстаўнікоў) непаўналетніх.

7. Узаемадзеянне з установамі агульнай сярэдняй адукацыі: формы работы з удзельнікамі адукацыйнага працэсу па забеспячэнні гатоўнасці выхаванцаў да навучання на I ступені агульнай сярэдняй адукацыі.

8. Арганізацыя работы ў летні аздарэўленчы перыяд: мерапрыемствы па падрыхтоўцы ўстановы адукацыі да дзейнасці ў летні перыяд, формы работы з удзельнікамі адукацыйнага працэсу з улікам палажэнняў інструктыўна-метадычнага пісьма Міністэрства адукацыі «Аб арганізацыі летняй аздарэўленчай работы ва ўстановах дашкольнай адукацыі», зацверджанага намеснікам Міністра адукацыі 22 мая 2015 г.

9. Кантроль: віды і змест кантролю.

10. Адміністрацыйна-гаспадарчая дзейнасць: праца па ўмацаванні матэрыяльна-тэхнічнай базы ўстановы адукацыі (набыццё сродкаў навучання, спартыўнага інвентару, тэхналагічнага абсталявання, ажыццяўленне рамонтных работ і г. д.).

У прапанаваную структуру плана могуць уносіцца змяненні і дапаўненні з улікам умоў, у якіх функцыянуе ўстанова адукацыі (у тым ліку ў сітуацыі распаўсюджвання інфекцыі COVID-19), спецыфікі дзейнасці ўстановы адукацыі і інш.

Напрыклад, планаванне і арганізацыю розных форм работы з кадрамі, сем'ямі выхаванцаў ва ўмовах распаўсюджвання інфекцыі COVID-19 неабходна ажыццяўляць з улікам патрабаванняў метадычных рэкамендацый, у тым ліку тых, якія абмяжоўваюць (забараняюць) правядзенне:

педагагічных саветаў, сходаў работнікаў, іншых мерапрыемстваў у вочным рэжыме з агульнай колькасцю ўдзельнікаў больш за 5 чалавек, правядзенне ўказаных і іншых мерапрыемстваў у фармаце відэаканферэнцый (з выкарыстаннем сродкаў відэасувязі);

бацькоўскіх сходаў і асабістых сустрэч педагагічных работнікаў з бацькамі (законнымі прадстаўнікамі) выхаванцаў. Магчымы зносіны па тэлефоне, з дапамогай электроннай пошты і інш.

Ва ўстановах агульнай сярэдняй і спецыяльнай адукацыі, якія рэалізуюць адукацыйную праграму дашкольнай адукацыі, адукацыйныя праграмы спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі, планаванне работы на навучальны год па ўсіх напрамках сваёй дзейнасці ажыццяўляецца як на ўзроўні агульнай сярэдняй адукацыі, так і на ўзроўні дашкольнай адукацыі.

Напрамкі дзейнасці канкрэтнай установы адукацыі вызначаюцца з улікам яе спецыфікі і адлюстроўваюцца ў кожным раздзеле плана на навучальны год. (Напрыклад, стварэнне спецыяльных умоў для атрымання адукацыі выхаванцамі з АПФР і аказанне ім

карэкцыйна-педагагічнай дапамогі; забеспячэнне пераемнасці дашкольнай адукацыі і I ступені агульнай сярэдняй адукацыі; арганізацыя работы з выхаванцамі ў летні аздараўленчы перыяд і інш.).

План рэалізацыі адукацыйнага працэсу ў групам ранняга і дашкольнага ўзросту

План рэалізацыі адукацыйнага працэсу ў групам ранняга і дашкольнага ўзросту можа ўключаць наступныя структурныя кампаненты:

Задачы дзейнасці ўстановы адукацыі на навучальны год.

Навукова-метадычнае забеспячэнне (пералік вучэбных выданняў).

Узаемадзеянне з сем'ямі выхаванцаў (формы і змест работы па павышэнні псіхалага-педагагічнай кампетэнтнасці бацькоў (законных прадстаўнікоў) выхаванцаў).

У адпаведнасці са службовымі абавязкамі, вызначанымі АКДПС, выхавальнікі дашкольнай адукацыі павінны вывучаць умовы жыцця і выхавання дзяцей, а таксама планаваць, арганізоўваць і праводзіць выхаваўчую, адукацыйную і аздараўленчую работу пры рэалізацыі адукацыйнай праграмы дашкольнай адукацыі, адукацыйных праграм спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі, праграмы выхавання і абароны правоў і законных інтарэсаў дзяцей, якія знаходзяцца ў сацыяльна небяспечным становішчы, накіраваную на рознабаковае развіццё асобы дзіцяці ў адпаведнасці з яго ўзроставымі і індывідуальнымі магчымасцямі, здольнасцямі і патрэбамі.

Індывідуальная праца з выхаванцамі (змест работы па адукацыйных галінах вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі на аснове штотдзённых назіранняў педагагічнага работніка і з улікам вынікаў дзіцячай дзейнасці. Карэкцыйна-развіццёвая работа плануецца і ажыццяўляецца педагогам-псіхалагам, настаўнікам-дэфектолагам).

Загартоўванне (асноўныя віды загартоўвання плануюцца з улікам прынцыпаў загартоўвання, узроставых асаблівасцей выхаванцаў, сезонных змен, умоў УДА).

Рухальная актыўнасць (змест мерапрыемстваў распарадку дня: ранішняе гімнастыка, рухомыя гульні і фізічныя практыкаванні на 1-й і 2-й прагулках, актыўны адпачынак).

Спецыяльна арганізаваная дзейнасць, рэгламентаваная тыпавым вучэбным планам (гульня, заняткі) плануецца па адукацыйных галінах на аснове раскладу гульняў, заняткаў на кожны дзень тыдня ў адпаведнасці з вучэбным планам УДА, вучэбнымі планами спецыяльнай адукацыі на ўзроўні дашкольнай адукацыі. Вызначаюцца тэма і мэта дзейнасці

на працягу тыдня. У змест планавання ўключаюцца: адукацыйная галіна і від заняткаў, тэма заняткаў, праграмныя задачы, крыніцы планавання.

Планаваўне спецыяльна арганізаванай дзейнасці ў рознаўзроставай групе ажыццяўляецца ў адпаведнасці з агульнымі патрабаваннямі, але мае пэўную спецыфіку. Пры планаванні франтальных форм работы варта ўлічваць адрозненні ў змесце (па ступені цяжкасці) і працягласці дзейнасці дзяцей кожнага ўзросту. Неабходна ўказваць праграмныя задачы ў дачыненні да кожнага ўзросту, прадугледзець дыферэнцыраваныя заданні для дзяцей, у тым ліку заданні карэкцыйнай накіраванасці.

Нерэгламентаваная дзейнасць выхаванцаў (віды дзіцячай дзейнасці: прадметная – у групах ранняга ўзросту, зносіны, пазнавальная, практычная, гульнявая, мастацкая, працоўная).

Ва ўстановах адукацыі рэкамендуецца частка структурных кампанентаў плана (задачи дзейнасці ўстановы адукацыі на навучальны год, навукова-метадычнае забеспячэнне, узаемадзеянне з сям'ёй, індывідуальная работа з выхаванцамі, загартоўванне, рухальная актыўнасць) распрацоўваць на год, паўгоддзе, месяц, а частку (спецыяльна арганізаваная і нерэгламентаваная дзейнасць) – на кожны дзень.

Пры планаванні адукацыйнага працэсу ў групах ранняга ўзросту з мэтай якаснай рэалізацыі зместу вучэбнай праграмы дашкольнай адукацыі неабходна забяспечыць паўторнасць правядзення заняткаў.

ВЫКАРЫСТАННЕ СУЧАСНЫХ ІНФАРМАЦЫЙНЫХ ТЭХНАЛОГІЙ, ІНТЭРНЭТ-РЭСУРСАЎ ВА ЎСТАНОВАХ АДУКАЦЫІ

Пры выкананні работ па распрацоўцы, эксплуатацыі, размяшчэнні і суправаджэнні афіцыйных інтэрнэт-сайтаў устаноў адукацыі варта забяспечыць няўхільнае выкананне патрабаванняў і рэкамендацый Указа Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь ад 1 лютага 2010 г. № 60 «Аб мерах па ўдасканаленні выкарыстання нацыянальнага сегмента сеткі інтэрнэт» (далей – Указ), Палажэння аб парадку функцыянавання інтэрнэт-сайтаў дзяржаўных органаў і арганізацый, зацверджанага пастановай Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь ад 29 красавіка 2010 г. № 645 (далей – Палажэнне), Дзяржаўнага стандарту Рэспублікі Беларусь СТБ 2105-2012 «Інфармацыйныя тэхналогіі. Інтэрнэт-сайты дзяржаўных органаў і арганізацый. Патрабаванні» (далей – Стандарт), Інструкцыі аб парадку рэгістрацыі даменных імён у прасторы іерархічных імён нацыянальнага сегмента сеткі інтэрнэт, зацверджанай загадам Аператыўна-аналітычнага цэнтру пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь ад 18 чэрвеня 2010 г. № 47 (далей – Інструкцыя). Дадзеныя патрабаванні і рэкамендацыі размешчаны

на сайце ўстановы «Галоўны інфармацыйна-аналітычны цэнтр Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь» (<http://www.giac.by>).

Адказнасць за фарміраванне, вядзенне і забеспячэнне функцыянавання сайта ўстановы адукацыі, а таксама яго адпаведнасць патрабаванням Указа, Палажэння, Стандарту і Інструкцыі ўскладаецца на кіраўніка ўстановы адукацыі.

Адміністрацыям устаноў адукацыі, органам кіравання адукацыяй, інстытутам развіцця адукацыі варта забяспечыць сістэматычнае вывучэнне і аналіз зместу інфармацыі, якая размяшчаецца на афіцыйных інтэрнэт-сайтах устаноў адукацыі.

Адукацыйны працэс з выкарыстаннем інфармацыйна-камунікацыйных тэхналогій, электронных сродкаў навучання павінен быць арганізаваны з улікам патрабаванняў Санітарных норм і правіл «Патрабаванні пры працы з відэадысплэйнымі тэрміналамі і электронна-вылічальнымі машынамі» (пастанова Міністэрства аховы здароўя Рэспублікі Беларусь ад 28 чэрвеня 2013 г. № 59), ССЭП, інструктыўна-метадычнага пісьма Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь «Аб выкарыстанні сучасных інфармацыйных тэхналогій ва ўстановах адукацыі».